Установа адукацыі
«Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава»

Гістарычны факультэт

Кафедра гісторыі Беларусі

Репозиторий ВГУ

КРЫНІЦАЗНАЎСТВА

Вучэбна-метадычныя матэрыялы

Для студэнтаў II – III курсаў спецыяльнасці
1-23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны
(па накірунках)

Складальнік: А.М. Дулаў, канд. гіст. навук,
дацэнт кафедры гісторыі Беларусі

Віцебск, 2012

ЗМЕСТ

I. АРГАНІЗАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ
II. ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН
III. РЭКАМЕНДАВАНАЯ ЛІТАРАТУРА
IV. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА КУРСА ПА МОДУЛЯХ
V. ПЫТАННІ ДА ЭКЗАМЕНА

Репозиторий ВГУ

I. АРГАНІЗАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

Крыніцазнаўства займае адно з цэнтральных месцаў у сістэме спецыяльнай гістарычнай падрыхтоўкі. Выкладанне гэтай дысцыпліны забяспечвае фарміраванне асноўных прафесійных навыкаў у студэнтаў – уменне працаваць з разнастайнымі крыніцамі.

Курс «Крыніцазнаўства» мае на мэце даць адпавядаючыя сучаснаму ўзроўню развіцця гістарычнай навукі веды ў галіне тэорыі і методыкі крыніцазнаўства, інфармацыю аб захаваўшыхся комплексах гістарычных крыніц і методыцы работы з імі. У курсе знаходзіць адлюстраванне аптымальнае спалучэнне разгляду агульных тэарэтыка-метадалагічных пытанняў і матэрыялу аб асобных комплексах крыніц.

Курс «Крыніцазнаўства» павінен даць студэнту ўяўленне аб агульных праблемах крыніцазнаўства як навуковай дысцыпліны і першаснае ўяўленне аб корпусе крыніц па айчынай гісторыі і праблематыцы іх вывучэння.

Праграма курса будуецца на спалучэнні двух прынцыпаў – відавога і храналагічнага. Першы з'яўляецца вызначальным у сістэматызацыі і адборы матэрыялу, характары яго выкладання. Другі прынцып прымяняецца з улікам рэальнай практыкі чытання курса на гістарычным факультэце.

Студэнт павінен **ведаць**:

– азначэнне паняцця “гістарычная крыніца”, прыроду гістарычнай крыніцы;
– асноўныя этапы развіцця крыніцазнаўства;
– эвалюцыю асноўных відаў крыніц па гісторыі Беларусі.

Студэнт павінен **умець**:

– знаходзіць, чытаць і інтэрпрэтаваць тэксты гістарычных крыніц;
– класіфікаваць, сістэматызаваць і крытыкаваць гістарычныя крыніцы;
– выкарыстоўваць асноўныя метады даследавання крыніц.

Репозиторий ВГУ

II. ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№/№	Тэмы заняткаў	Колькасць гадзін		
		Лекцыі	Семінары	КСР
	3 семестр			
	Модуль 1			
1.	Уводзіны/Прадмет і змест крыніцазнаўства	2	2	
2.	Гісторыя крыніцазнаўства	6	2	
3.	Класіфікацыя і сістэматызацыя гістарычных крыніц	2	2	
4.	Віды пісьмовых гістарычных крыніц і асаблівасці іх вывучэння	4	2	2
	Прамежкавая атэстацыя	Субяседаванне, тэст		
	Модуль 2			
5.	Крыніцазнаўчая эўрыстыка	6	6	2
6.	Крыніцазнаўчая крытыка.	6	6	
	Прамежкавая атэстацыя	Субяседаванне, тэст		
	Выніковая атэстацыя за семестр	Залік		
	Усяго гадзін	**26**	**20**	**4**
	4 семестр			
	Модуль 3			
7.	Заканадаўчыя дакументы	6	6	2
8.	Актавыя матэрыялы	4	4	2
	Прамежкавая атэстацыя	Субяседаванне, тэст		
	Модуль 4			
9.	Матэрыялы справаводства	6	6	2
10.	Эканоміка-геаграфічныя, гаспадарчыя і статыстычныя апісанні. Статыстычныя матэрыялы	6	4	2
	Прамежкавая атэстацыя	Субяседаванне, тэст		
	Выніковая атэстацыя за семестр	Залік		
	Усяго гадзін	**22**	**20**	**8**
	5 семестр			
	Модуль 5			
11.	Летапісы і хронікі як гістарычныя крыніцы	6	4	2
12.	Крыніцы асабістага паходжання	8	6	2
	Прамежкавая атэстацыя	Субяседаванне, тэст		
	Модуль 6			
13.	Літаратурныя і публіцыстычныя творы як гістарычныя крыніцы	6	6	
14.	Перыядычны друк	4	4	4
	Прамежкавая атэстацыя	Субяседаванне, тэст		
	Выніковая атэстацыя за семестр	Экзамен		
	Усяго гадзін	**24**	**20**	**8**
	УСЯГО	**72**	**60**	**20**

Репозиторий ВГУ

III. РЭКАМЕНДАВАНАЯ ЛІТАРАТУРА

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі:

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.
4. Источниковедение новейшей истории России: теория, методология, практика. – М., 2004.
5. Медушевская, О.М. Современное зарубежное источниковедение / О.М. Медушевская. – М., 1983.

Асноўныя публікацыі крыніц:

1. Анталогія даўняй беларускай літаратуры XI – першай паловы XVIII стагоддзя. – Мн., 2003.
2. Апісанне земляў / Пераклад з лацінскай мовы А. Жлуткі // Адраджэнне: Гістарычны альманах. Вып. 1. – Мн., 1995. – С. 147 – 152.
3. Аповесць пра князёў Міндоўга, Войшалка і Тройдзеня [З Галіцка-Валынскага летапісу] / пераклад і каментарыі В. Чамярыцкага // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С . 37 – 46.
4. Белоруссия в эпоху феодализма. Сб. док. и м-ов. В 4 т. Т 1 – 4. – Мн., 1959 – 1979.
5. Белорусская ССР в международных отношениях (1944 – 1959). – Мн., 1960; (1960 – 1980). – Мн., 1983.
6. Борьба трудящихся Западной Белоруссии за социальное и национальное освобождение и воссоединение с БССР. Документы и материалы. Т. 1 – 2. – Мн., 1962 – 1972.
7. “Великая хроника” о Польше, Руси и их соседях XI – XIII вв. – М., 1987.
8. Витебск: Классика и Авангард. История Витебского художественного училища в документах Государственного архива Витебской области (1918 – 1923) / сост. М.В. Пищуленок [и др.]. – Витебск, 2004.
9. Віцебска-Рыжскія акты XIII – XVII ст.: Дагаворы і службовая карэспандэнцыя паміж органамі кіравання горада Віцебска і ганзейскага горада Рыгі (з былога комплекса Ruthenica Дзяржаўнага гістарычнага архіва Латвіі). Вып. 1: Дакументы гаспадарча-гандлёвыя, XV – XVI ст. / падрыхт. А. Дзярновіч. – Мн., 2005.
10. Віцебскі летапіс // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С. 257 – 280.

Репозиторий ВГУ

11.Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: Вучэб. дапам. 2-е выд., дап. – Мн., 2003.
12.Восстание в Литве и Белоруссии 1863–64 гг. Документы и материалы. – М., 1965.
13.Восстание и война 1794 грода в литовской провинции (По документам архивов Москвы и Минска) / сост., ред. и пред. Е.К. Анищенко. – Мн., 2001.
14.Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны. Т. 1 – Мн., 1967.; Т. 2, кн. 1– 1973; Т. 2, кн. 2 – 1978.
15.Генрих Латвийский. Хроника Ливонии. – М.–Л., 1938. – 352 с.
16.Герберштейн С. Записки о Московии. – М., 1988.
17.Декреты Советской власти / АН СССР. Т 1 – 13. – М., 1957 – 1989.
18.Длугош Ян. Грюнвальдская битва. – М.; Л., 1962.
19.Дыярыуш Піліпа Казіміра Абуховіча, Ваяводы Смаленскага, Маршалка кола рыцарскага / пераклад з польск., прадм. і камент. В.У. Таранеўскага // Полымя. – 1995. – № 7. – С. 153 – 188.
20.Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII – XVIII стст. / аўтар тэксту і склад. Н.Ф. Высоцкая. – Мн., 1984.
21.Житие блаженыя Еуфросинии, игумении Вседръжителя Святаго Спаса во градъ в Полодскъ // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 65 – 78.
22.Житие и терпенье преподобного отца нашего Аврамья, просвътившагося в терпъеньи мнозе, новаго чудотворца в святыя града Смоленьска // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 78 – 88.
23.Законодательные акты Великого княжества Литовского XV – XVI вв. – Л., 1936.
24.Запіскі і дыярыуш Яна Уладзіслава Пачобута-Адланіцкага / пераклад з польск., прадм. і камент. В.У. Таранеўскага // Полымя. – 1998. – № 1. – С. 128 – 173; № 2. – С. 180 – 190.
25.Збор пастаноў і распараджэнняў Урада БССР (алф.-прадм. паказ.). – Мн., 1979.
26.Изобразительное искусство Витебска 1918–1923 гг. в местной периодической печати / сост. В.А. Шишанов. – Мн., 2010.
27.Инвентари магнатских владений Белоруссии XVII – XVIII вв. Владение Сморгонь. – Мн., 1977.
28.Инвентари магнатских владений Белоруссии XVII – XVIII вв. Владение Тимковичи. – Мн., 1982.
29.Индустриализация Белорусской ССР (1926 – 1941 гг.): сб. док. и материалов. – Мн., 1985.
30.История Беларуси в документах и материалах / Авт. – сост. И.Н. Кузнецов, В.Г. Мазец. – Мн., 2000.
31.Іканапіс Беларусі XV – XVIII стст. / аўтар тэксту і склад. Н.Ф. Высоцкая. – Мн., 1994.
Репозиторий ВГУ

32.Караткевіч У.С. Ладдзя роспачы: навела: Першае непадцэнзурнае выданне: аналіз аўтарскіх і цэнзарска-рэдактарскіх правак / уклад., ідэя, камент., аналіз Г. Лабадзенкі. – Мн., 2010.
33.Кніга жыцій і хаджэнняў / уклад., прадм. і каментарыі А.Мельнікава. – Мн.: Маст.літ., 1994.
34.Кніга магістрата места места Полацка 1727. – Беласток–Вільня, 2012.
35.Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Мн., 2005.
36.Летапіс вялікіх князёў літоўскіх // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С. 47 – 68.
37.Лісты Ф.С. Кміты-Чарнабыльскага // Помнікі старажытнай беларускай пісьменнасці. – Мн., 1975. – С. 39 – 110, 161 – 182.
38.Любезный мне город Витебск: мемуары и док.: кон. XVIII – начало XIX в. / вступ. ст., науч. коммент., сост, публ. В.А. Шишанова. – Мн., 2005.
39.“Мемарыял Вітаўта” – першая хроніка Вялікага княства Літоўскага / уступ., перакл. і камент. А. Ліцкевіча // Беларуская думка. – 2009. – №2. – С. 92 – 96.
40.Метрыка Вялікага княства Літоўскага (1523 – 1560). Кніга запісаў 43 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. В. Мянжынскі. – Мн., 2003.
41.Метрыка Вялікага княства Літоўскага Кн. 28: (1522 – 1552). Кніга запісаў 28 (копія канца XVI ст.) / тэксты В. Мянжынскі, навук. апарат У. Свяжынскі. – Мн., 2000.
42.Метрыка Вялікага княства Літоўскага Кн. 30: (1480 – 1546). Кніга запісаў 30 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. В. Мянжынскі. – Мн., 2008.
43.Метрыка Вялікага княства Літоўскага Кн. 70: (1582 – 1585). Кніга запісаў 70 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. А. Мяцельскі. – Мн., 2008.
44.Мужыцкая праўда // Каліноўскі К. За нашу вольнасць. Творы, дакументы / уклад., прадм., паслясл. і камент. Г. Кісялёва. – Мн., 1999. – С. 27 – 39.
45.Наша Доля: факсімільнае выд. – Мн., 1991.
46.Наша Ніва: Першая беларуская газета з рысункамі. Факсімільнае выд. Вып. 1 : 1906 – 1908 гг. – Мн., 1992; Вып. 2: 1909. – Мн., 1996; Вып. 3: 1910. – Мн., 1999; Вып. 4. – Мн., 2003.
47.Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка ВКЛ. Кн. 523. Кн. Публічных спраў 1 / падрыхт. А.І. Груша [і інш.]. – Мн., 2003.
48.Пластыка Беларусі XII – XVIII стст. / аўтар тэксту і склад. Н.Ф. Высоцкая. – Мн., 1983.
49.Повесть временных лет // Памятники литературы Древней Руси: XI – начало XII вв. – М., 1978. – С. 23 – 277.
50.Полное собрание русских летописей. Т. 32. Хроники: Литовская и Жмойтская, и Быховца. Летописи: Баркулабовская, Аверки и Панцырного. – М., 1975.
Репозиторий ВГУ

51. Полное собрание русских летописей. Т. 35. Летописи белорусско-литовские. – М., 1980.
52. Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.: Тексты / Сост. А.Л. Хорошкевич. Вып. 1 – 5, М., 1977 – 1985.; Указатели. – М., 1989.
53. Помнікі мемуарнай літаратуры Беларусі XVII ст. – Мн., 1983.
54. Помнікі старажытнай беларускай пісьменнасці. – Мн., 1975.
55. Поссевино А. Исторические сочинения о России XVI в. – М., 1983.
56. Православная церковь на Витебщине (1918 – 1991): документы и материалы. – Мн., 2006.
57. Прадмовы і пасляслоўі паслядоўнікаў Францыска Скарыны. – Мн., 1990.
58. Публицистика белорусских народников. – Мн., 1983.
59. Российское законодательство X – XX веков: [Тексты и коммент.]: В 9 т. Т. 1 – 9 / под общ. ред. О.И.Чистякова. – М., 1984 – 1994.
60. Рэвізія Полацкага ваяводства 1552 года / уклад. і прадм. В. Вароніна. – Мн., 2012.
61. Скарына Ф. Прадмовы і пасляслоўі. – Мн., 1969.
62. Скарына Ф. Творы. – Мн., 1990.
63. Старажытная беларуская літаратура (XII – XVII стст.) / уклад., прадм., камент. І. Саверчанкі. – Мн., 2007.
64. Старажытная беларуская літаратура: зборнік. – Мн., 2002.
65. Старонкі Полацкага летапісу [1116 – 1186] / пераклад са старажытнарускай і каментарыі В. Чамярыцкага // Беларускія летапісы і хронікі. / уклад. У. Арлоў. – Мн., 1997. – С. 29 – 36.
66. Статут Великого княжества Литовского 1529 г. – Мн., 1960.
67. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года. – Мн., 2003.
68. Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 г.: Тэксты. Даведнік. Каментарыі. – Мн., 1989.
69. Судебная книга витебского воеводы, господарского маршалка, волковыского и оболецкого державцы М.В. Клочко. 1533 – 1540 (Литовская метрика Кн. № 228. Книга судных дел № 9) / подг. В.А. Воронин [и др.]; отв. ред. А.Л. Хорошкевич, Г.Я. Голенченко. – М., 2008.
70. “Сумарыум Ягайлы і Вітаўта” // уступ, перакл. і камент. А.Ліцкевіча // Беларуская думка. – 2009. – №11. – С. 94 – 101.
71. Уния в документах: Сборник / сост. В.А. Теплова, З.И. Зуева – Мн., 1997.
72. Устава на волоки и дополняющие её документы Шестой Книги Литовских Публичных Дел Метрики Литовской / Прадмова В. Голубева // Спадчына. – 1993. – № 4. – С. 63 – 78.
73. Хроника Быховца. – М., 1966.
74. Эймундова сага // Филист Г.М. История “преступлений” Святополка Окаянного. – Мн., 1990. – С. 130 – 148.

Репозиторий ВГУ

IV. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА КУРСА ПА МОДУЛЯХ

МОДУЛЬ 1
ТЭОРЫЯ І ГІСТОРЫЯ КРЫНІЦАЗНАЎСТВА

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

1 Прадмет і змест крыніцазнаўства

Спецыфіка мінулага як аб’екта пазнання. Рэтраспектыўны і рэканструктыўны характак гістарычнага пазнання. Гістарычная крыніца і гістарычны факт. Гістарычная крыніца як ностьбіт сацыяльнай інфармацыі.

Вызначэнне гістарычнай крыніцы. Прырода гістарычнай крыніцы Дыялектычнае адзінства аб’ектыўнага і суб’ектыўнага ў крыніцы. Гістарычная крыніца ў свеце вучэння аб інфармацыі. Асноўныя тэндэнцыі развіцця гістарычнай інафармацыі.

Аб’ект і прадмет крыніцазнаўства. Тэарэтычнае і прыкладное крыніцазнаўства. Методыка і метадалогія крыніцазнаўства.

Роля і месца крыніцазнаўства ў сістэме гістарычных навук: археаграфія, архівазнаўства і мезеязнаўства, Выкарыстанне метадаў дыпламатыкі і сфрагістыкі для аналізу актавых крыніц. Выкарыстанне дадзеных гістарычнай метралогіі пры вывучэнні гістарычных крыніц. Метады палеаграфіі ў даследаванні гістарычных крыніц. Дадзеныя нумізматыкі і фалерыстыкі для аналіза гістарычных крыніц. Геральдыка і генеалогія ў вывучэнні гістарычных крыніц. Колькасныя метады і новыя інфармацыйныя тэхналогіі ў даследаванні гістарычных крыніц.

2 Гісторыя крыніцазнаўства

Умовы зараджэння крыніцазнаўства як навукі. Перадумовы і асноўныя этапы развіцця крыніцазнаўства. Назапашванне практычнага вопыту работы гісторыкаў з крыніцамі ў сярэдневякоўі. Распрацоўка эрудзітамі элементаў гістарычнай крытыкі. Школа хартый. Развіццё крыніцазнаўства ў Расійскай імперыі. Зараджэнне расійскай школы крыніцазнаўства.

Пераход ад практычнага вопыту вывучэння крыніц да яго тэарэтычнага асэнсавання ў канцы XIX – пач. XX ст. Ш-В.Ланглуа і Ш.Сеньасабос, Э.Бернгейм. Распрацоўка тэорыі і методыкі крыніцазнаўства. А.С.Лаппо-Данілеўскі.

Развіццё крыніцазнаўсьтва ў навейшы час. Дыскусіі аб сутнасці гісторыі і ролі гістарычных крыніц. Школа “Аналаў”. М.Блок і Л.Феўр. Суб’ектыўная філасофія гісторыі і крытычная філасофія гісторыі аб гістарычным даследаванні і ролі крыніц. Э.Кар. Ф.Брадэль і Ж.Ле Гоф – новыя накірункі ў даследаванні гісторыі і пашырэнне кола крыніц.

Репозиторий ВГУ

Распрацоўка тэорыі кныіцазнаўства савецкімі гісторыкамі. С.О.Шміт, В.М.Медушэўская і інш. Колькасныя метады вывучэння крыніц. І.Д.Кавальчанка.

Распрацоўка крыніцазнаўства гісторыі Беларусі. Дзейнасць Віленскай і іншых археаграфічных камісій. І.І.Грыгаровіч, І.Даніловіч, З.І.Даўгяла. Беларускае крыніцазнаўства ў другой палове XX – пачатку XXI ст.

3 Класіфікацыя і сістэматызацыя крыніц

Класіфікацыя, яе сутнасць і мэты. Крытэрыі класіфікацыі. Спробы класіфікацыі гістарычных крыніц на "рэшткі" і "паданні". Падзел крыніц па спосабу фіксавання інфармацыі. Класіфікацыя крыніц па іх паходжанню і відах. Падзел крыніц па формах адлюстравання рэчаіснасці. Тыпалагічная класіфікацыя ў залежнасці ад знешніх прыкмет крыніц. Класіфікацыя С.О.Шмідта. Сістэматызацыя гістарычных крыніц. Віды сістэматызацыі.

Класіфікацыя пісьмовых крыніц, іх асноўныя віды і асаблівасці вывучэння. Дакументальныя крыніцы. Заканадаўчыя крыніцы, зараджэнне і этапы станаўлення заканадаўства. Заканадаўства новага часу. Заканадаўства навейшага часу. Аналіз заканадаўчых дакументаў. Гістарычныя акты як крыніца. Класіфікацыя актавых крыніц. Методыка даследавання актаў. Метад фармулярнага аналізу. Справаводчыя матэрыялы як гістарычная крыніца, іх класіфікацыя. Вывучэнне матэрыялаў справаводства. Статыстычныя крыніцы, іх паходжанне і развіццё. Асноўныя прынцыпы выкарыстання статыстычных дадзеных. Апавядальныя крыніцы. Летапісы і хронікі. Этапы летапісання. Методыка работы з летапісамі. Мемуары, як спецыфічны тып крыніц, іх віды. Эпісталярныя крыніцы і іх спецыфіка. Этапы развіцця эпісталярных крыніц. Літаратурныя і публіцыстычныя творы, іх асноўныя віды. Перыядычны друк, яго станаўленне. Класіфікацыя і сістэматызацыя перыядычных выданняў.

Праблема вывучэння рэчавых і выяўленчых крыніц. Паняцці "археалагічная крыніца" і "музейны прадмет". Класіфікацыя рэчавых крыніц.

Віды і асаблівасці вусных крыніц.

ПЛАНЫ СЕМІНАРАЎ

1. ПРАДМЕТ І ЗМЕСТ КРЫНІЦАЗНАЎСТВА

1. Вызначэнне гістарычнай крыніцы. Паняцці "гістарычная крыніца", "гістарычны дапаможнік", "гістарычнае даследаванне".
2. Суадносіны паняццяў "рэчавая крыніца", "археалагічная крыніца" і "музейны прадмет".
3. Тэарэтычнае і прыкладное крыніцазнаўства.
4. Роля і месца крыніцазнаўства ў сістэме гістарычнай навукі.

Літаратура асноўная

Рэпазіторый ВГУ

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

2. ГІСТОРЫЯ КРЫНІЦАЗНАЎСТВА

1. Перадумовы і асноўныя этапы развіцця крыніцазнаўства у Заходняй Еўропе.
2. Развіццё крыніцазнаўства ў Расійскай імперыі.
3. Распрацоўка тэорыі крыніцазнаўства савецкімі гісторыкамі.
4. Распрацоўка крыніцазнаўства гісторыі Беларусі.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.
4. Источниковедение новейшей истории России: теория, методология, практика. – М., 2004.
5. Медушевская, О.М. Современное зарубежное источниковедение / О.М. Медушевская. – М., 1983.

3. КЛАСІФІКАЦЫЯ І СІСТЭМАТЫЗАЦЫЯ КРЫНІЦ

1. Класіфікацыя гістарычных крыніц.
2. Сістэматызацыя гістарычных крыніц. Віды сістэматызацыі.
3. Пісьмовыя крыніцы, іх роля ў вывучэнні гісторыі. Класіфікацыя пісьмовых крыніц.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Репозиторий ВГУ

4. ВІДЫ ПІСЬМОВЫХ І ВУСНЫХ ГІСТАРЫЧНЫХ КРЫНІЦ І АСАБЛІВАСЦІ ІХ ВЫВУЧЭННЯ

1. Пісьмовыя крыніцы, іх роля ў вывучэнні гісторыі.
2. Класіфікацыя пісьмовых крыніц.
3. Асаблівасці вывучэння розных відаў пісьмовых крыніц.
4. Віды і асаблівасці вусных крыніц.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.
4. Томпсон П. Устная история: голос прошлого. – М., 2003.
5. Хрестоматия по устной истории / пер., сост., введение и общ. ред. М.В. Лоскутовой. – СПб., 2003.

ПЫТАННІ ДЛЯ СУБЯСЕДАВАННЯ:

1. Аб'ект і прадмет крыніцазнаўства. Тэарэтычнае і прыкладное крыніцазнаўства.
2. Азначэнне гістарычнай крыніцы. Паняцці "гістарычная крыніца","гістарычны дапаможнік", "гістарычнае даследаванне", "музейны прадмет", "музейны экспанат".
3. Прырода гістарычнай крыніцы. Гістарычная крыніца як аснова міждысцыплінарнага сінтэзу.
4. Роля і месца крыніцазнаўства ў сістэме гістарычных навук. Узаемадзеянне крыніцазнаўства і спецыяльных гістарычных дысцыплін.
5. Узаемадзеянне крыніцазнаўства і музеязнаўства.
6. Передумовы ўзнікнення крыніцазнаўства як навуковай дысцыпліны.
7. Распрацоўка тэорыі і методыкі крыніцазнаўства ў другой палове XIX - пач. XX ст. заходнееўрапейскімі і расійскімі навукоўцамі.
8. Развіццё крыніцазнаўства ў навейшы час. Школа "Аналаў". Крыніцазнаўства ў СССР.
9. Распрацоўка крыніцазнаўства гісторыі Беларусі.
10. Класіфікацыя гістарычных крыніц, яе сутнасць і мэты. Крытэрыі класіфікацыі.
11. Сістэматызацыя гістарычных крыніц. Віды сістэматызацыі.
12. Рэчавыя і выяўленчыя крыніцы і асаблівасці іх даследавання.
13. Віды дакументальных пісьмовых крыніц і асаблівасці іх вывучэння.
14. Віды апавядальных пісьмовых крыніц і асаблівасці іх вывучэння.
15. Віды і асаблівасці вусных крыніц.

ТЭСТАВАВЫЯ ЗАДАННІ:

1. Гістарычная крыніца – гэта матэрыяльны прадмет, які ...

2. Гістарычнае крыніцазнаўства - гэта спецыяльная гістарычная дысцыпліна, якая займаецца …

Репозиторий ВГУ

4. Гістарычны дапаможнік – гэта…
5. Гістарычнае даследаванне – гэта…
6. Класіфікацыі гістарычных крыніц – гэта …
7. Сістэматызацыя гістарычных крыніц - гэта …
8. У аснове тыпалагічнай класіфікацыі С.Шміта …
9. У аснове тыпалагічнай класіфікацыі І.Д.Кавальчанкі …
10. У 1970-я гг. Л.М.Пушкароў і А.П.Пранштэйн прапанавалі класіфікацыю, у адпаведнасці з якой усе крыніцы падзяляліся на…
11. Мастацка-выяўленчыя крыніцы – гэта …
12. Прадметам археаграфіі з'яўляецца …
13. Асноўны метад дыпламатыкі – фармулярны аналіз уяўляе сабой …
14. Выкарыстанне сфрагістыкі ў крыніцазнаўстве …
15. Выкарыстанне фалерыстыкі ў крыніцазнаўстве дазваляе …
16. Упершыню элементы гістарычнай крытыкі (паходжанне крыніцы, яе сапраўднасць, устанаўленне часу і месца стварэння крыніцы) былі распрацаваны (кім?)
17. Вялікую ролю ў станаўленні крыніцазнаўства сыграла Школа хартый у Парыжы і іншых еўрапейскіх гарадах, якія займаліся …
18. Аўтарам аднаго з першых выданняў вучэбнага дапаможніка па крыніцазнаўству, "Навукія, якія дазваляюць вывучаць крыніцы", на тэрыторыі Беларусі і Расіі з'яўляецца …
19. Адным з першых навуковую класіфікацыю крыніц, падзел іх на рэшткі і паданні, прапанаваў …
20. Разважаючы аб прыёмах даследавання гістарычнага матэрыяла ўпершыню было прапанавана праводзіць крытыку крыніц у два прыёмы, унутранаю і знешнюю крытыку, што выкарыстоўваюць даследчыкі і сёння. Такі падыход упершыню выкарыстаў(-лі) …
21. Развіццё крыніцазнаўства, як і цалкам гістарычнай навукі, у XIX ст. было заснавана на ўяўленні аб тым, што гістарычныя факты просты і нязменны, недвухсэнсоўны і аб'ектыўны і, такім чынам, дастаткова з дапамогай навуковай крытыкі выявіць сапраўднасць крыніцы. Навуковай асновай такога палажэння з'яўлялася філасофскае цячэнне – …
22. Уяўленне аб гісторыі як усеахопнай навуцы, якая вывучае ў адзінстве ўсе эпохі гісторыі чалавецтва, якая выяўляе сувязі эканомікі, палітыкі, грамадскіх настрояў, а значыць прад'яўляе новыя патрабаванні да базы крыніц, прымушае выкарыстоўваць метады іншых навук, закладвалі прадстаўнікі Школы …
23. Буйнейшы расійскі тэарэтык крыніцазнаўства пачатку XX ст., даследчык актавых крыніц – гэта … (прозвішча)
24. Першы зборнік дакументаў па гісторыі Беларусі ўбачыў свет у … годзе.
25. Першы зборнік дакументаў па гісторыі Беларусі выдаў … (прозвішча)
26. Тры тамы зборніка “Витебская старина” выдаў … (прозвішча)
27. Упершыню курс крыніцазнаўства гісторыі Беларусі выкладаў у БДУ … (прозвішча)
28. Беларускі літаратуразнавец, які займаўся даследаваннем і публікацыяй мемуарных крыніц XVII ст. – гэта … (прозвішча)

29. Гісторык і крыніцазнаўца, буйнейшы даследчык беларуска-літоўскіх летапісаў, які падрыхтаваў да друку тт. 32 і 35 ПСРЛ, – гэта … (прозвішча)

МОДУЛЬ 2
АСНОВЫ МЕТОДЫКІ ДАСЛЕДАВАННЯ КРЫНІЦ

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

1 Выяўленне гістарычных крыніц

Рэпазіторый ВГУ

Этапы крыніцазнаўчага даследавання. Крыніцазнаўчая эўрыстыка. Пошук і адбор крыніц. Апублікаваныя крыніцы. Бібліяграфічная эўрыстыка. Тыпы і віды публікацый. Гістарычная бібліяграфія.

Пошук гістарычных крыніц у глабальнай камп'ютарнай сетцы Internet.

Архіўная эўрыстыка. Сетка і склад архіваў Рэспублікі Беларусь. Навукова-даведачны апарат архіваў і яго вывучэнне. Фонды архіваў, гісторыя фондаўтваральнікаў. Вывучэнне спраў, выяўленне і адбор дакументаў. Складанне і збор рабочых матэрыялаў для афармлення навуковага даследавання. Крыніцы музеяў і іншых захавальнікаў крыніц.

Выкарыстанне ў даследаванні метаду веснай гісторыі.

2 Знешняя крытыка крыніц

Прырода гістарычнай крыніцы. Мэта і асноўныя этапы крыніцазнаўчай крытыкі.

Мэта і сродкі знешняй крытыкі крыніц. Прачытанне і разуменне сэнсу тэкста. Вызначэнне паняццяў "тэкст", "гістарычны тэкст", "арыгінал". Паняцці "рэдакцыя", "спіс", "ізвод", "інтэрпаляцыі", "глосы". Этапы стварэння дакументаў: чарнавікі, белавікі, копіі. Рэканструкцыя тэкстаў пісьмовых крыніц. Інтэрпрэтацыя гістарычных крыніц. Крыніцазнаўчая герменеўтыка. Неабходнасць ведаў канкрэтных гістарычных умоў стварэння крыніцы.

Вызначэнне часу ўзнікнення крыніцы. Прадмет гістарычнай храналогіі. Паняцці "календар", "эра". Летазлічэнне. Тыпы і віды календароў. Методыка даціроўкі гістарычнай крыніцы. Аналіз прамой інфармацыі аб часе стварэння гістарычнай крыніцы. Ускосная інфармацыя аб часе стварэння гістарычнай крыніцы. Сінтэз інфармацыі аб часе стварэння гістарычнай крыніцы.

Лакалізацыя гістарычных крыніц. Выкарыстанне дадзеных гістарычнай геаграфіі і тапанімікі для лакалізацыі гістарычных крыніц. Гістарычныя карты, айконімы, тапонімы, гідронімы, эклезіонімы, аннатонімы, патронімы, пассеонімы, этнонімы. Вызначэнне месца ўзнікнення гістарычнай крыніцы з дапамогай дадзеных лінгвістыкі. Астранамічныя з'явы. Методыка лакалізацыі гістарычных крыніц. Аналіз прамой інфармацыі аб месцы стварэння гістарычнай крыніцы. Аналіз ускоснай інфармацыі аб месцы стварэння гістарычнай крыніцы. Сінтэз інфармацыі аб месцы стварэння гістарычнай крыніцы.

Атрыбуцыя гістарычных крыніц. Прамая інфармацыя аб аўтары гістарычнай крыніцы. Прозвішча, імя, мянушка. Выкарыстанне дадзеных генеалогіі і геральдыкі пры ўстанаўленні інфармацыі аб аўтары крыніцы. Ананімныя крыніцы і іх атрыбуцыя. Ускосная інфармацыя аб аўтары гістарычнай крыніцы. Аўтарскі стыль і яго структура. Колькасныя метады і інфармацыйныя тэхналогіі вызначэння аўтарства.

Репозиторий ВГУ

Выяўленне падлогаў і падробак. Магчымыя мэты і прычыны падробак. Спосабы выяўлення інтэлектуальнага падлогу.

3 Унутраная крытыка крыніц

Мэты і задачы ўнутранай крытыкі крыніц. Паняцце аб верагоднасці. Паўната і дакладнасць інфармацыі.

Вызначэнне навуковай каштоўнасці інфармацыі ў адпаведных крыніцах. Метады выяўлення навуковай каштоўнасці розных відаў пісьмовых крыніц. Крыніца і гістарычны кантэкст.

Спосабы вывучэння актавага матэрыялу: канкрэтна-гістарычны і фармулярны аналіз. Вывучэнне ўплыву ўмоў, у якіх узнікае інфармацыя, на яе паўнату і дакладнасць. Аналіз сведчанняў, заснаваных на асабістым назіранні. Крытыка звестак, атрыманых з другіх крыніц і іх абагульненняў. Вызначэнне сацыяльных, палітычных і групавых пазіцый аўтара, іх уплыў на інфармацыю, змешчаную ў крыніцы. Метады канчатковага ўстанаўлення каштоўнасці інфармацыі: удакладненне ступені верагоднасці (паўнаты і дакладнасці) інфармацыі адпаведнай крыніцы.

4 Сінтэз гістарычнай інфармацыі. Паняцце рэпрэзентатыўнасці

Паняцце сінтэзу інфармацыі. Сінтэз гістарычнай інфармацыі, яго сутнасць і мэты. Супастаўленне звестак, атрыманых на этапе ўнутранай і знешняй крытыкі. Вызначэнне ўзаемасувязяў і ўзаемаўплываў. Пабудова генеалагічнага раду крыніц. Паняцце рэпрэзентатыўнасці. Вызнаяэнне навуковай каштоўнасці інфармацыі крынц. Гістарычная крыніца і музейны экспанат.

5 Прымяненне камп'ютэрных тэхналогій і колькасных метадаў у апрацоўцы крыніц

Абмежаваныя магчымасці вывучэння крыніц традыцыйнымі метадамі. Неабходнасць у павышэнні інфарматыўнасці крыніц. Крыніца ў свеце тэорыі знакаў. Выкарыстанне колькасных метадаў. Прымяненне ў крыніцазнаўстве камп'ютэрных тэхналогій. Масавыя крыніцы і спосабы іх апрацоўкі.

Працэдура падрыхтоўкі тэкста крыніцы для колькаснага аналізу і структураванне, фармалізацыя і кадзіроўка інфармацыі.

Асаблівае і падобнае ў гістарычных крыніцах. Магчымасці і абмежаванні прымянення колькасных метадаў і камп'ютэрных тэхналогій у апрацоўцы апавядальных крыніц. Інфармацыйны пошук лакун, купюр, інкарпарацый, экстрапаляцый і пазнейшых уставак.

ПЛАНЫ СЕМІНАРАЎ

1. КРЫНІЦАЗНАЎЧАЯ ЭЎРЫСТЫКА

Репозиторий ВГУ

1. Выяўленне гістарычных крыніц. Задачы крыніцазнаўчай эўрыстыкі.
2. Пошук апублікаваных крыніц. Бібліяграфічная эўрыстыка. Тыпы і віды публікацый. Праблемы, узнікаючыя ў працэсе работы з апублікаванымі крыніцамі.
3. Выяўленне крыніц у архівах. Архіўная эўрыстыка. Сетка архіўных устаноў Рэспублікі Беларусь.
4. Пошук гістарычных крыніц у глабальнай сетцы Internet.

Літаратура асноўная

1. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
2. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
3. Шепелев Л.Е. Работа исследователя с архивными документами. – М.–Л., 1966.
4. Шумейко М.Ф., Козак К.И., Селеменев В.Д. Архивоведение Беларуси: в 2-х ч. Мн., 1998.
5. Эко У. Как написать дипломную работу: Гуманитарные науки: Учебно-методическое пособие. – М., 2001.

2. КРЫНІЦАЗНАЎЧАЯ КРЫТЫКА

1. Вывучэнне тэксту гістарычннай крыніцы.
2. Вызначэнне часу стварэння пісьмовай крыніцы.
3. Вызначэнне месца ўзнікнення (лакалізацыя) пісьмовай крыніцы.
4. Вызначэнне аўтарства (атрыбуцыя) гістарычнай крыніцы.
5. Вызначэнне сапраўднасці і падробкі. Крыніцазнаўчы сінтэз.

Літаратура асноўная

1. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.
2. Лихачев Д.С. Текстология. – М., 1983.
3. Рейсер С.А. Основы текстологии. – М., 1978.
4. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
5. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.

ПЫТАННІ ДЛЯ СУБЯСЕДАВАННЯ:

1. Выяўленне гістарычных крыніц. Задачы крыніцазнаўчай эўрыстыкі.

Репозиторий ВГУ

2. Бібліяграфічная эўрыстыка. Пошук апублікаваных крыніц. Тыпы і віды публікацый. Праблемы, якія ўзнікаюць у працэсе работы з апублікаванымі крыніцамі.
3. Пошук гістарычных крыніц у глабальнай кампьютарнай сетцы Internet.
4. Выяўленне крыніц у архівах. Архіўная эўрыстыка. Сетка архіўных устаноў Рэспублікі Беларусь.
5. Выкарыстанне ў даследаванні метаду вуснай гісторыі.
6. Знешняя крытыка пісьмовых крыніц. Агульная характарыстыка.
7. Методыка працы з тэкстам крыніцы.
8. Выяўленне часу ўзнікнення крыніцы.
9. Методыка дацiроўкі гістарычнай крыніцы.
10. Лакалізацыя гістарычных крыніц.
11. Атрыбуцыя гістарычных крыніц.
12. Выяўленне падлогаў і падробак.
13. Мэты і задачы ўнутранай крытыкі крыніц.
14. Паняцце аб верагоднасці інфармацыі гістарычнай крыніцы. Паўната і дакладнасць інфармацыі гістарычнай крыніцы.
15. Сінтэз гістарычнай інфармацыі крыніц, яго сутнасць і мэты. Паняцце рэпрэзентатыўнасці гістарычнай крыніцы. Выяўленне навуковай каштоўнасці інфармацыі крыніц.

ТЭСТАВАВЫЯ ЗАДАННІ:

1. Крыніцазнаўчая эўрыстыка – гэта …
2. Існуюць наступныя віды бібліятэчных каталогаў …
3. Навуковец звяртаецца да факсімільнага выдання з мэтай …
4. Архіў, які ўтрымлівае найбольшую колькасць дакументаў, прысвечаных гісторыі партызанскага і падпольнага руху на тэрыторыі Беларусі, – гэта …
5. Якім чынам сістэматызаваны крыніцы ў музеях?
6. Пратограф – гэта…
7. Свядомае змяненне зместу тэкста крыніцы (летапісу) пад час перапісвання па пэўных прычынах называецца …
8. Ізвод – гэта …
9. Інтэрпаляцыя – гэта…
10. Прыпіскі на палях, якія ўказваюць на тое, каму належала крыніца, хто яе чытаў альбо перапісваў, тлумачаць незразумелыя словы – гэта …
11. Аднаўленне страчанага месца ў крыніцы, якая захавалася ў адным спісе, што не дазваляе праверыць дакладнасць аднаўлення тэкста, называецца – …
12. Прадметам гістарычнай геаграфіі з'яўляецца …
13. Як можна лакалізаваць крыніцу, выкарыстоўваючы дадзеныя метралогіі?
14. Як можна лакалізаваць крыніцу, выкарыстоўваючы дадзеныя лінгвістыкі?
15 Што адносіцца да ўскоснай інфармацыі аб аўтары гістарычнай крыніцы?
16 Мастацтва і тэорыя тлумачэння крыніцы, якая мае на мэце выявіць сэнс, зыходзячы з яе аб'ектыўных і суб'ектыўных асноў, называецца …

МОДУЛЬ 3
ЗАКАНАДАЎЧЫЯ ДАКУМЕНТЫ І АКТАВЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

1 Заканадаўчыя крыніцы

Рэпозиторий ВГУ

Заканадачыя помнікі як гістарычная крыніца і метады іх даследавання. Звычаёвае права і пісанае права. Заканадаўчыя помнікі Русі IX – XIII стст. Дамовы Русі з грэкамі. “Руская праўда” як крыніца па сацыяльна-эканамічнай гісторыі зямель Русі IX – XIII стст. Полацкія граматы XIII ст.

Крыніцы права Вялікага княства Літоўскага. Віды заканадаўчых дакументаў XIV – XVIII стст. Прывілеі, іх класіфікацыя. Роля прывілеяў у працэсе афармлення саслоўных правоў магнатаў і шляхты. “Судзебнік” Казіміра IV, яго месца ў сістэме развіцця заканадаўства Вялікага княства Літоўскага. Статуты ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг. і іх значэнне як гістарычнай крыніцы. Сеймавыя пастановы (канстытуцыі) Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Асноўныя публікацыі матэрыялаў заканадаўства Вялікага княства Літоўскага.

Тыпы і віды заканадаўчых дакументаў канца XVIII – пачатку XX ст. Публікацыі матэрыялаў заканадаўства. Пачатак перыядычнага выдання матэрыялаў заканадаўства.

Заканадаўчыя дакументы навейшага часу, іх класіфікацыя. Этапы станаўлення заканадаўства, іх асаблівасці. Заканадаўства БССР і Рэспублікі Беларусь. Значэнне заканадаўчых і падзаконных нарматыўна-прававых дакументаў для вывучэння грамадства навейшага часу, іх асноўныя публікацыі.

2 Актавыя матэрыялы

Вызначэнне актаў і прынцыпы іх класіфікацыі. Актавы матэрыял як гістарычная крыніца і метады яго даследавання.

Звесткі аб актах X-XI стст. Актавыя матэрыялы XII – XIII стст.

Актавыя матэрыялы перыяду Вялікага княства Літоўскага (XIV – XVIII стст.). Публічна-прававыя акты: прывілеі на нерухомую маёмасць, акты і граматы феадальнага суда, “выракі”, “уставы”, “прывілеі”. Персанальныя, дзяржаўныя, царкоўныя уніі. Пывілеі царкве і духавенству. Павелічэнне прыватнаправавых актаў, іх віды: дадзеныя, духоўныя, купчыя, менавыя, пазыковыя, ільготныя граматы і інш. Публікацыі і вывучэнне актаў XIV – XVIII стст.

Акты новага і навейшага часу. Публічнаправавыя акты. Акты звязаныя з правядзеннем аграрнай рэформы 1861 г. Акты акцыянерных кампаній. Развіццё прыватнага права. Маёмаснае права і новыя віды актавых матэрыялаў. Дамовы аб найме. Прававое рэгуляванне складання актаў і іх рэгістрацыя. Звужэнне сферы дзеяння прыватнаправавых актаў у савецкі перыяд. Разнавіднасці актаў навейшага часу. Методыка аналізу актавых матэрыялаў навейшага часу.

ПЛАНЫ СЕМІНАРАЎ

1. ЗАКАНАДАЎЧЫЯ ДАКУМЕНТЫ

Репозиторий ВГУ

1. Агульная характарыстыка заканадаўчых дакументаў як гістарычнай крыніцы.
2. Заканадаўчыя крыніцы сярэдневякоўя.
3. Заканадаўства Расійскай імперыі як крыніца па гісторыі Беларусі.
4. Заканадаўчыя крыніцы навейшага часу.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. Бардах Ю. Литовские статуты – памятники права периода Возрождения // Культурные связи народов Восточной Европы в XVI в. – М.: Наука, 1976. – С. 71 – 93.
2. Вішнеўскі А.Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі. – Мн., 2003.
3. Грыцкевіч А. Гарадское самакіраваньне ў Менску паводле прывілею на Магдэбурскае права 1499 г. // Спадчына. – 1999. – № 3. – С. 37 – 43.
4. Дербина Г. Брачно-семейные отношения и статус женщины на белорусских землях по законодательству XVI века // Женщины на краю Европы / под ред. Е. Гаповой. – Мн., 2003. – С. 24 – 32.
5. Круталевіч В.А., Юхо І.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі (1917 – 1941). – Мн., 1998.
6. Макараў М. Ад пасада да магдэбургіі: прававое становішча насельніцтва местаў Беларускага Падзвіння ў XIV – першай палове XVII ст. – Мн., 2008.
7. Привилеи городам // Копысский З.Ю. Социально-политическое развитие городов Белоруссии в XVI - первой половине XVII вв. – Мн.: Наука и техника, 1975. – С. 21 – 30.
8. Старостина И.П. О месте Судебника Казимира 1468 г. в праве Великого княжества Литовского // Культурные связи народов Восточной Европы в XVI веке. – М., 1976. С. 94 – 113.
9. Юхо І. Крыніцы беларуска-літоўскага права. – Мн.: Беларусь, 1991.
10. Юхо Я. "… каждому засобно нинешним и на потом будучим" // Беларуская мінуўшчына. – 1997. – № 2. – С. 2 – 6; № 3. – С. 7 – 11.

Крыніцы

1. Дагавор Смаленскага, Віцебскага і Полацкага княстваў з Рыгай, Готландскай зямлёй і нямецкімі гарадамі 1229 г. (Готландская і Рыжская рэдакцыі) // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і

Репозиторий ВГУ

права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 15 – 23.
2. Прывілей вялікага князя літоўскага і караля польскага Уладзіслава (Ягайлы) 1387 года (20.02.1387 г.) // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 39 – 41.
3. Прывілей вялікага князя літоўскага Казіміра 1447 года (02.05.1447 г.) // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 41 – 44.
4. Прывілей Віцебскай зямлі 1503 г. (16.07.1503 г.) // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 66 – 68.
5. Прывілей Менску на магдэбургскае права 1499 г. // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 94 – 97.
6. Судзебнік вялікага князя літоўскага Казіміра Ягайлавіча 1468 г. // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 105 – 111.
7. Статут ВКЛ 1529 г. – Мн., 1960.
8. Статут ВКЛ 1566 года. – Мн., 2003.
9. Статут ВКЛ 1588 г.: Тэксты. Даведнік. Каментарыі. – Мн., 1988.
10. Устава на волоки и дополняющие её документы Шестой Книги Литовских Публичных Дел Метрики Литовской / Прадмова В. Голубева // Спадчына. – 1993. – № 4. – С. 63 – 78.
11. Канстытуцыя Рэчы Паспалітай 3 мая 1791 года (вытрымкі) // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 158 – 166.
12. Маніфест 19 лютага 1861 года // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 172 – 177.
13. Аб удасканальванні дзяржаўнага парадку найвысачэйшы маніфест ад 17 кастрычніка 1905 года // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 183 – 184.
14. [Устаўныя граматы да народаў Беларусі] // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 201 – 203.
15. Маніфест Часовага рабоча-сялянскага савецкага урада Беларусі // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 207 – 210.

Репозиторий ВГУ

16. Канстытуцыя Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусі (прынята I з'ездам Саветаў БССР) // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 217 – 221.
17. Дэкларацыя Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі Беларусь // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 252 – 256.
18. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Мн., 2005.

2. АКТАВЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

1. Звесткі аб актах X – XI стст. Актавыя матэрыялы XII – XIII стст.
2. Актавыя матэрыялы перыяду Вялікага княства Літоўскага (XIV – XVIII стст.).
3. Акты новага часу.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. Бабкова В.У. “Тэстаменты, дэстаменты, духоўніцы”: акты апошняй волі шляхты Віцебскага ваяводства канца XVI ст. // Віцебскія старажытнасці: матэрыялы навук. канф., прысвечанай 50-годдзю знаходкі берасцяной граматы ў Віцебску і 150-годдзю з дня нараджэння А.Р. Брадоўскага, 22–23 кастрычніка 2009 г., Віцебск / рэдкал.: Г.У. Савіцкі [і інш.]. – Мн., 2010. – С. 129–137.
2. Груша А.І. «… сознайте Божою правду, как было здавна…»: граніца рацыянальнага і нерацыянальнага ў свядомасці і мысленні чалавека: ў пошуках умоў з'яўлення пісьмовага акта // Методология исследования истории Беларуси: проблемы, достижения, перспективы: материалы междунар. науч. конф., Минск, 22–23 октября 2008 г. – Мн., 2009. – С. 8–17.
3. Груша А.І. «И привильем своим подтвердил»: у вытокаў пісьмовай культуры Вялікага княства Літоўскага // Памяць стагоддзяў на карце

Репозиторий ВГУ

Айчыны: зб. навук. прац у гонар 70-годдзя М.Ф. Спірыдонава / Уклад. Р. Аляхновіч [і інш.]. – Мн., 2007. – С. 198–240.
4. Груша А.І. Credo quia veru: аб прычынах адсутнасці пісьменнасці ў варварскім грамадстве // БГЧ. – 2009. – № 2. – С. 3 – 14.
5. Груша А.І. Мяноўная грамата князя Васіля Нарымонтавіча і фарміраванне пісьмовай культуры ў прававой сферы ВКЛ апошняй трэці XIV – першўай трэці XV стагоддзя. – Мн., 2010.
6. Дзярновіч А.І. Зямля Лівонія = "in nostra Livonia": дакументальныя крыніцы па гісторыі палітычных адносінаў паміж ВКЛ і Лівоніяй у канцы XV – XVI стст.: сістэматызацыя і актавы аналіз. Т. 1. – Мн., 2003.
7. Доўнар Т.І. Развіццё асноўных інстытутаў грамадзянскага і крымінальнага права Беларусі ў XV – XVI стагоддзях. – Мн., 2000.
8. Каштанов С.М. Русская дипломатика. – М., 1988.
9. Метадычныя рэкамендацыі па публікацыі рукапісных актавых кірылічных крыніц у Беларусі (XIII – XVIII стст., перыяд ВКЛ) / Аўт.-склад. А.І. Груша. – Мн., 2003.
10. Сліж Н. Шляхцянкі на старонках прыватна-прававых і судовых дакументаў Вялікага Княства Літоўскага ў XVI – XVII стст. // ARCHE. – 2011. – №12. – С. 8 – 22.
11. Улащик Н.Н. Очерки по археографии и источниковедению истории Белоруссии феодального периода. – М., 1973.

Крыніцы

1. Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.: Тексты / Сост. А.Л. Хорошкевич. Вып. 1 – 5, М., 1977 – 1985.; Указатели. – М., 1989.
2. Віцебска-Рыжскія акты XIII – XVII ст.: Дагаворы і службовая карэспандэнцыя паміж органамі кіравання горада Віцебска і ганзейскага горада Рыгі (з былога комплекса Ruthenica Дзяржаўнага гістарычнага архіва Латвіі). Вып. 1: Дакументы гаспадарча-гандлёвыя, XV – XVI ст. / падрыхт. А. Дзярновіч. – Мн., 2005.
3. Акт Крэўскай уніі 1385 года // Вішнеўскі А.Ф., Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: вучэб. дапам. – 2-е выд. – Мн., 2003. – С. 32 – 34.
4. Постановление Люблинского сейма об унии Великого княжества Литовского с Короной Польской – о государственном устройстве Речи Посполитой (извлечение) Люблин, 1569 г. июля 1 // История Беларуси в документах и материалах / Авт. – сост. И.Н. Кузнецов, В.Г. Мазец. – Мн., 2000. – С. 60 – 64.
5. Метрыка Вялікага княства Літоўскага Кн. 28: (1522 – 1552). Кніга запісаў 28 (копія канца XVI ст.) / тэксты В. Мянжынскі, навук. апарат У. Свяжынскі. – Мн., 2000.
6. Кніга магістрата места места Полацка 1727. – Беласток–Вільня, 2012.

Репозиторий ВГУ

ПЫТАННІ ДЛЯ СУБЯСЕДАВАННЯ:

1. Агульная характарыстыка дакументаў заканадаўства як гістарычнай крыніцы.
2. Матэрыялы заканадаўства зямель Русі IX – XIII стст.
3. Этапы развіцця заканадаўства ў Вялікім княтсве Літоўскім. Прывілеі, іх віды.
4. Судзебнік Казіміра 1468 г. Статуты ВКЛ. Соймавыя рашэнні.
5. Заканадаўчыя акты Расійскай імперыі як крыніца па гісторыі Беларусі.
6. Публікацыі дакументаў заканадаўства Расійскай імперыі канца XVIII – пачатку XX ст.
7. Заканадаўчыя дакументы навейшага часу. Іх асноўныя публікацыі. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь.
8. Агульная характарыстыка актавых матэрыялаў. Іх класіфікацыя. Актавы фармуляр.
9. Актавыя матэрыялы X – XIII стст. Развіццё актаў ў перыяд ВКЛ.
10. Прыватна-прававыя і публічна-прававыя акты новага часу.

ТЭСТАВАВЫЯ ЗАДАННІ:

1. Першы з дайшоўшых да нас сістэматычных зборнікаў права ўсходнеславянскіх зямель X – XII стст. насіў назву – …
2. Першыя запісы звычаёвага права Беларусі былі зроблены ў…
3. Прывілей, які абмежаваў заканадаўчую ўладу вялікага князя літоўскага панамі-радай быў выдадзены князем …
4. Прывілей, які абмежаваў заканадаўчую ўладу вялікага князя літоўскага панамі-радай убачыў свет у … годзе.
5. Прывілей, які паклаў пачатак прававому афармленню запрыгоньвання сялян убачыў свет у … годзе.
6. Першы горад ВКЛ, які атрымаў прывілей на магдэбургскае права – гэта …
7. Першы горад Беларусі, які атрымаў прывілей на самакіраванне – гэта …
8. Віцебскае гарадское права было аформлена прывілеем … года.
9. Віцебск атрымаў прывілей на магдэбургскае права ў … годзе.
10. У Вялікім княстве Літоўскім заканадаўчыя акты выдаваліся гаспадаром пры згодзе сойма з … года.
11. У Вялікім княстве Літоўскім заканадаўчыя акты выдаваліся толькі соймам пры захаванні заканадаўчай ініцыятывы за вялікім князем і панамі раднымі з … года.
12. Першы кодэкс права ВКЛ , які распаўсюджваўся на ўсю дзяржаву вядомы пад назвай …
13. "Канстытуцыя" у Вялікім княстве Літоўскім – гэта …
14. Які прававы акт Вялікага княства Літоўскага называюць "феадальнай канстытуцыяй"?
15. Першая спроба усталяваць адзінства прававых нормаў на ўсёй тэрыторыі ВКЛ, абмежаваць свавольства суддзяў, а таксама ўзмацніць прававую ахову феадальнай маёмасці і ўвесці жорсткія меры пакарання злачынцаў было зроблена ў …
16. Прынцып індыдвідуальнай адказнасці за злачынства быў замацаваны ў гэтым заканадаўчым кодэксе …
17. Згодна са Статутам ВКЛ 1529 г. абвінавачаны мог абараняцца ў судзе. Яго інтарэсы ў судзе мог прадстаўляць прафесійны юрыст-паверaны, які займаўся адвакацкай практыкай, вядомы пад назвай …
18. Першы заканадаўчы кодэкс ВКЛ, які выйшаў у друкаваным выглядзе …
19. Заканадаўчы кодэкс ВКЛ, які прадугледжваў крымінальную адказнасць шляхціца за забойства простага чалавека …
20. Заканадаўчы кодэкс, які аказаў вялікі ўплыў на працэс кадыфікацыі рускага права, у прыватнасці на Саборнае улажэнне 1649 г. …
21. Навуковае выданне Статута 1588 г. было здзейснена ў …
22. "Уфалы" – гэта…
23. Volumina legum – гэта …

Репозиторий ВГУ

24. Да Люблінскай уніі 1569 г. пастановы сойма звычайна называліся…
25. Права выдання новых законаў у Расіі ў канцы XVIII - пачатку XX ст. належала …
26. З 1906 г. права выдання законаў у Расійскай імперыі належала …
27. Адна з самых распаўсюджаных формаў заканадаўства канца XVIII - пачатку XX ст., якая ўзнікала ў сувязі з важнейшымі падзеямі ў палітычным жыцці краіны – гэта …
28. Абнародаваннем законаў у Расійскай імперыі займаўся …
29. Адзін з відаў публікацыі заканадаўчых дакументаў у Расійскай імперыі, які ўключаў толькі дзеючыя законапалажэнні …
30. Спецыфічнасць заканадаўчых актаў Беларускай Народнай Рэспублікі заключаецца ў тым, што …
31. На пачатку 1920-х гг. у якасці законаў БССР прымаліся заканадаўчыя акты РСФСР пасля зацвярджэння цэнтральнымі дзяржаўнымі органамі БССР. Разам з тым, улічваючы асаблівасці Беларусі, быў распрацаваны асобны …
32. У БССР былі дзесяткі найменняў дакументаў заканадаўства: дэкрэт, маніфест, пастанова, рэзалюцыя і г.д. Адзіная назва для дакументаў заканадаўства - "закон" была ўведзена…
33. Устаўныя граматы - гэта заканадаўчыя дакументы …
34. Заканадаўчы акт цэнтральных дзяржаўных устаноў і з'ездаў Саветаў Савецкай Расіі ў першыя гады Савецкай улады пераважнае прызначэнне якога - барацьба за ўплыў на народныя масы гэта - …
35. Заканадаўчы акт, які фармулюе асноўныя прынцыпы грамадскага і дзяржаўнага ладу, характарызуе сацыяльна-эканамічную і палітычную аснову грамадства і дзяржавы гэта - …
36. Першая Канстытуцыя Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусь, ухваленая I Усебеларускім з'ездам Саветаў (люты 1919 г.), мела ў сваёй аснове Канстытуцыю РСФСР, прынятаю 10 ліпеня 1918 г. Таму яна паўтарала Канстытуцыю Савецкай Расіі. Разам з тым асобныя пункты Канстытуцыі ССРБ замацавалі спецыфіку Беларусі. Назавіце гэтыя асаблівасці.
37. Канстытуцыя, якая разглядала толькі пытанні новай саюзнай дзяржавы і не датычылася аспектаў вызначэння асноў эканамічнага і палітычнага ладу, правоў і абавязкаў грамадзян - гэта Канстытуцыя …
38. Канстытуцыя, у якой быў дэталізаваны прынцып раўнапраўя нацый (раўнапрўя мясцовых - беларускай, яўрэйскай, рускай і польскай моў, статус беларускай мовы як мовы міжнацыянальных зносін, прызнанне забеспячэння навучання на роднай мове, выданне важнейшых заканадаўчых актаў на ўсіх мясцовых мовах) …
39. Феномен савецкай сістэмы заканадаўства … (у чым?)
40. Да найбольш ранніх рускіх актаў адносяцца …
41. Становішча праваслаўнай царквы ў Вялікім княстве Літоўскім вызначаў…
42. Частка ўмоўнага фармуляра сярэдневяковага акта, якая абазначала асобу, ад якой выходзіў акт – гэта …
43. Частка ўмоўнага фармуляра сярэдневяковага акта, якая вызначала асобу альбо групу асоб, якім адрасаваны акт…
44. Частка ўмоўнага фармуляра сярэдневяковага акта, якая ўтрымлівала ўмовы дагавору, асноўная частка акта – гэта …
45. Частка ўмоўнага фармуляра сярэдневяковага акта, якая прадугледжвала наказанне за парушэнне дагавору ў выглядзе рэлігійных альбо зямных мер пакарання – гэта …
46. Від масавых крыніц другой паловы XIX ст., дзе фіксаваліся канкрэтныя ўмовы выхаду сялян з прыгону і ўзаемныя абавязацельствы бакоў на перыяд часоваабавязанага стану…

МОДУЛЬ 4

Рэпазіторый ВГУ

МАТЭРЫЯЛЫ СПРАВАВОДСТВА. СТАТЫСТЫЧНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

1 Матэрыялы справаводства

Праблемы крыніцазнаўчага даследавання матэрыялаў справаводства. Класіфікацыя матэрыялаў справаводства.

Арганізацыя дзяржаўнага справаводства ў Вялікім княстве Літоўскім. Стварэнне і дзейнсць канцылярыі Вялікага княства Літоўскага. Архіў канцылярыі (“Літоўская метрыка”), першапачатковы і сучасны склад кніг метрыкі. Віды дакументавання. Сеймавыя матэрыялы, іх віды і асаблівасці крыніцазнаўчага вывучэння. Мытныя кнігі як крыніца для вывучэння сацыяльна-эканамічнай гісторыі Беларусі.

Матэрыялы справаводства дзяржаўных устаноў Расійскай імперыі ў канцы XVIII – пачатку XX ст., як крыніца па гісторыі Беларусі. Класіфікацыя матэрыялаў справаводства новага часу: пратаколы, справаздачы, інструкцыі, перапіска. Справаздачы губернатараў як крыніца вывучэння гісторыі Беларусі новага часу.

Матэрыялы дзяржаўнага справаводства навейшага часу, іх асаблівасці, класіфікацыя і методыка крыніцазнаўчага вывучэння. Дакументы палітычных партый і грамадскіх арганізацый. Асаблівасці іх матэрыялаў як сістэмы дакументавання і справаводства. Праграмы і статуты, пратаколы і рэзалюцыі, перапіска. Методыка крыніцазнаўчага вывучэння дакументальных матэрыялаў Камуністычнай партыі Беларусі. Дакументы аб дзейнасці палітычных партый і грамадскіх арганізацый у Рэспубліцы Беларусь.

2 Эканоміка-геаграфічныя, гаспадарчыя і статыстычныя апісанні. Статыстычныя матэрыялы

Статыстыка, як рэалізацыя зваротнай сувязі ў сістэме кіравання. Зараджэнне статыстыкі. Этапы развіцця статыстычных матэрыялаў.

Гаспадарчыя апісанні XVI – XVIII стст. Пісцовыя кнігі. Асаблівасці іх крыніцазнаўчага вывучэння. Інвентары, іх паходжанне і класіфікацыя. Каштоўнасць інвентароў для вывучэння сацыяльна-эканамічнай гісторыі Беларусі.

Эканоміка-геаграфічныя і гаспадарчыя апісанні канца XVIII – першай паловы XIX ст. Матэрыялы Генеральнага межавання. Ваенна-тапаграфічныя і камеральныя апісанні. Інвентары памешчыцкіх маёнткаў першай паловы XIX ст. Рэвізіі як каштоўная крыніца для вывучэння дынамікі народанасельніцтва. Адміністрацыйна-паліцэйскі і царкоўны ўлік насельніцтва.

Статыстычныя матэрыялы другой паловы XIX – пачатку XX ст. Стварэнне дзяржаўных статыстычных устаноў. Дэмаграфічная статыстыка.

Репозиторий ВГУ

Перапіс насельніцтва 1897 г. Прамысловая і сельскагаспадарчая статыстыка. Статыстычныя выданні.

Статыстычныя крыніцы па гісторыі Беларусі навейшага часу. Дзяржаўныя статыстычныя ўстановы. Шляхі збору інфармацыі. Статыстыка народанасельніцтва. Усесаюзныя перапісы насельніцтва 1923, 1926, 1937, 1939 і інш. гг. Формы і метады бягучага ўліку насельніцтва. Сістэма прамысловай статыстыкі. Аналіз і апрацоўка комплексаў прамысловай статыстыкі як масавай гістарычнай крыніцы. Статыстыка сельскагаспадарчай вытворчасці. Асаблівасці іх аналізу.

ПЛАНЫ СЕМІНАРАЎ

1. МАТЭРЫЯЛЫ СПРАВАВОДСТВА

1. Агульная характарыстыка матэрыялаў справаводства і методыка іх вывучэння.
2. Справаводства ВКЛ.
3. Матэрыялы справаводства Расійскай імперыі як крыніца па гісторыя Беларусі.
4. Матэрыялы справаводства навейшага часу.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. METRICIANA: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага. Т. 1 / адк. рэд. А. Дзярновіч. – Мн., 2001; Т. II. – Мн., 2003; Т. III. – Мн., 2004.
2. Архіўная спадчына Віцебшчыны як крыніца вывучэння гісторыі краю: Матэрыялы архіўных чытанняў, прысвечаныя 150-годдзю з дня нараджэння А.П. Сапунова. 6 – 7 чэрвеня 2001 г., Віцебск. – Мн., 2002.
3. Баніёніс Э.Д. З гісторыі Літоўскай метрыкі. – БГЧ. – 1994. – № 1. – С. 18 – 23.
4. Галубовіч В.І. Інструкцыя полацкай шляхты на элекцыйны сойм 1632 г. // Гісторыя і археалогія Полацкай зямлі: матэрыялы V Міжнароднай навуковай канферэнцыі (24–25 кастрычніка 2007 г.). – Полацк, 2009. – С. 59–64.
5. Груша А.І. Канцылярыя Вялікага княства Літоўскага 40-х гг. XV – першай паловы XVI ст. – Мн., 2006.

Репозиторий ВГУ

6. Даўгяла З. Літоўская метрыка і яе каштоўнасць для вывучэння мінуўшчыны Беларусі // Спадчына. – 1997. – № 4. – С. 85 – 95.
7. Дзярновіч А. Метрыка ВКЛ аб adносінах Вялікага княства Літоўскага і Святой Рымскай імперыі // БГЧ. – 1995. – № 4. – С. 90 – 100.
8. Леонтьева Т.Е. Документальные материалы фонда князей Радзивиллов как исторический источник // Вопросы архивоведения и источниковедения в БССР. Мн.: Выш. шк., 1971.
9. Лисов А. Установить правду уже едва ли удастся (материалы следственного дела об убийстве Ю.М. Пэна как источник поздней биографии художника) // Шагаловский международный ежегодник – 2004. В 2 т. Т. 2. – С. 35–78.
10. Лiтвін А.М. Архіўныя дакументальныя крыніцы аб антыфашысцкай барацьбе на Беларусі // Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства. – Мн., 1999. – С. 33–52.
11. Рублевская Л., Скалабан В. Время и бремя архивов и имен. – Мн., 2009.
12. Рыбакоў А. Галоўная і меншая канцылярыі ВКЛ у XVI ст. // БГЧ. – 1998. – № 3. – С. 43 – 47.
13. Шумейко М.Ф., Козак К.И., Селеменев В.Д. Архивоведение Беларуси: в 2-х ч. Мн., 1998.

Крыніцы

1. Метрыка Вялікага княства Літоўскага Кн. 28: (1522 – 1552). Кніга запісаў 28 (копія канца XVI ст.) / тэксты В. Мянжынскі, навук. апарат У. Свяжынскі. – Мн., 2000.
2. Метрыка Вялікага княства Літоўскага (1523 – 1560). Кніга запісаў 43 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. В. Мянжынскі. – Мн., 2003.
3. Метрыка Вялікага княства Літоўскага Кн. 30: (1480 – 1546). Кніга запісаў 30 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. В. Мянжынскі. – Мн., 2008.
4. Метрыка Вялікага княства Літоўскага Кн. 70: (1582 – 1585). Кніга запісаў 70 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. А. Мяцельскі. – Мн., 2008.
5. Судебная книга витебского воеводы, господарского маршалка, волковыского и оболецкого державцы М.В. Клочко. 1533 – 1540 (Литовская метрика Кн. № 228. Книга судных дел № 9) / подг. В.А. Воронин [и др.]; отв. ред. А.Л. Хорошкевич, Г.Я. Голенченко. – М., 2008.
6. Восстание и война 1794 грода в литовской провинции (По документам архивов Москвы и Минска) / сост., ред. и пред. Е.К. Анищенко. – Мн., 2001.
7. Отчёт Минского губернатора – о состоянии сельского хозяйства губернии (извлечение) 1828 г. // История Беларуси в документах и материалах / Авт. – сост. И.Н. Кузнецов, В.Г. Мазец. – Мн., 2000. – С. 158 – 160.
8. Отчёт Могилёвского губернатора о состоянии помещичьих хозяйств губернии – низком уровне земледелия, крепостных отношениях, необходимости увеличения числа ветеринаров (извлечение) 1858 г. //

Репозиторий ВГУ

История Беларуси в документах и материалах / Авт. – сост. И.Н. Кузнецов, В.Г. Мазец. – Мн., 2000. – С. 178 – 179.
9. Витебск: Классика и Авангард. История Витебского художественного училища в документах Государственного архива Витебской области (1918 – 1923) / сост. М.В. Пищуленок [и др.]. – Витебск, 2004.
10. Православная церковь на Витебщине (1918 – 1991): документы и материалы. – Мн., 2006.

2. ЭКАНОМІКА-ГЕАГРАФІЧНЫЯ, ГАСПАДАРЧЫЯ І СТАТЫСТЫЧНЫЯ АПІСАННІ. СТАТЫСТЫЧНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

1. Гаспадарчыя апісанні XVI – XVIII стст.
2. Эканоміка-геаграфічныя і гаспадарчыя апісанні канца XVIII – першай паловы XIX ст.
3. Статыстычныя матэрыялы другой паловы XIX – пачатку XX ст.
4. Статыстычныя крыніцы па гісторыі Беларусі навейшага часу.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. Варонін В.А. Рэестр путных баяр Полацкага ваяводства 1585 года. – Мн., 2009.
2. Дайнеко А.А. «Памятные книжки Витебской губернии» как источник изучения промышленности Витебщины 1861 – 1900 гг. // Архіўная спадчына Віцебшчыны як крыніцап вывучэння гісторыі краю: Матэрыялы архіўных чытанняў, прысвечаныя 150-годдзю з дня нараджэння А.П. Сапунова, 6-7 чэрвеня 2001 г., Віцебск. – Мн., 2002. – С. 146 – 149.
3. Жиромская В.Б. Всесоюзные переписи населения 1926, 1937, 1939 годов: История подготовки и проведения // История СССР. – 1990. – № 3. – С. 84 – 104.
4. Казаченок А.Г., Черванев Д.Л. История развития государственной статистики в БССР. – Мн., 1969.
5. Копысский З.Ю. Источниковедение аграрной истории Белоруссии. – Мн., 1978.

Репозиторий ВГУ

6. Литвак Б.Г. Перепись 1897 г. о крестьянстве России (источниковедческий аспект) // История СССР. 1990. – № 1. – С. 114 – 126.
7. Поляков Ю.А., Жиромская В.Б., Киселев И.Н. Полвека молчания (Всесоюзная перепись населения 1937 г.) // Социол. исследования. – 1990. – № 7.
8. Раков А.А. Население БССР. – Мн., 1968.
9. Россия и СССР в войнах ХХ века. Статистическое исследование. – М., 2001.
10. Шахотько Л.П. Население Беларуси: некоторые результаты переписи 1999 г. // Белорусский экономический журнал. – 2000. – № 4. – С. 31 – 44.

Крыніцы

75. Инвентари магнатских владений Белоруссии XVII – XVIII вв. Владение Сморгонь. – Мн.: Наука и техника, 1977. – 251 с.
76. Инвентари магнатских владений Белоруссии XVII – XVIII вв. Владение Тимковичи. – Мн.: Наука и техника, 1982. – 216 с.
77. Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка ВКЛ. Кн. 523. Кн. Публічных спраў 1 / падрыхт. А.І. Груша [і інш.]. – Мн., 2003.
78. Рэвізія Полацкага ваяводства 1552 года / уклад. і прадм. В. Вароніна. – Мн., 2012.

ПЫТАННІ ДЛЯ СУБЯСЕДАВАННЯ:

1. Агульная характарыстыка матэрыялаў справаводства.
2. Канцылярыя ВКЛ і яе “кнігі”. Першапачатковы і сучасны склад “кніг” Літоўскай Метрыкі.
3. Матэрыялы “Літоўскай Метрыкі” як крыніцы па гісторыі Беларусі. Публікацыя кніг Метрыкі ў Беларусі.
4. Соймавыя матэрыялы. Мытныя кнігі як крыніца для вывучэння сацыяльна-эканамічнай гісторыі Беларусі.
5. Групы справаводчай дакументацыі новага часу. Справаздачы губернатараў і даведачныя выданні новага часу як крыніца па гісторыі Беларусі.
6. Матэрыялы дзяржаўнага справаводства навейшага часу, іх асаблівасці.
7. Гаспадарчыя апісанні XVI – XVIII стст. Іх віды.
8. Эканоміка-геаграфічныя і гаспадарчыя апісанні, матэрыялы фіскальнага ўліку канца XVIII - першай паловы XIX стст.
9. Статыстычныя крыніцы другой паловы XIX – пачатку XX стст. Матэрыялы Усеагульнага перапісу насельніцтва Расійскай імперыі 1897 г., ступень іх дакладнасці.
10. Статыстычныя крыніцы навейшага часу.

ТЭСТАВАВЫЯ ЗАДАННІ:

1. Каб зберагчы для нашчадкаў архіў Вялікага княства Літоўскага загадаў дзякам зрабіць копіі з кніг Літоўскай Метрыкі канцлер …

2. Найбольш шматлікая група кніг Літоўскай Метрыкі …

Репозиторий ВГУ

3. Гэтыя кнігі Метрыкі змяшчаюць соймавыя і канфедэрацкія рашэнні, граматы і дыпломы на пасады, пасольствы ў іншыя дзяржавы …
4. Рэестры спраў з пячаткамі, якія знаходзяцца ў адной з кніг Літоўскай Метрыкі называюцца …
5. Пры страце арыгінала дакумента і ў некаторых іншых выпадках Канцылярыя ВКЛ выдавала дакумент, якія называўся …
6. Сродкі, якія паступалі ў скарб Вялікага княства Літоўскага з мытні фіксаваліся ў спецыяльным дакуменце, які называўся …
7. Судовае рашэнне, якое фіксавалася ў кнігах Літоўскай Метрыкі, называлася …
8. "Інструкцыі", "наказы", "хадайніцтвы" і "прозьбы" - гэта комплекс дакументаў справаводства …
9. Дакументацыя, якая ўключае палажэнні, статуты, правілы, нарматывы, абавязкі і вызначае парадак пэўнай дзейнасці , структуры, задачы, формы і метада выканання, узаемаадносіны прадпрыемстваў, установ, аргнізацый гэта – …
10. Дакументацыя, якая мае асноўнай функцыяй рэалізацыю дзейнасці па кіраванні, і уключае рашэнні, рэзалюцыі, загады, інструкцыі, цыркуляры, распараджэнні, даручэнні, прадпісанні і наказы гэта – …
11. Дакументацыя, якая мае на мэце рэгістрацыю мерапрыемстваў у працэсе кіраўнічай і грамадскай дзейнасці, іх кантроль гэта - …
12. Дакументацыя, якая мае абагульняючыя звесткі, агляд і аналіз дзейнасці пэўных устаноў за пэўны час, інтэрпрэтацыю вынікаў, што дазваляе акрэсліць перспектывы развіцця гэта – …
13. Вопісы ўладанняў феадалаў у XVI - XVIII ст., якія складаліся ў Вялікім княстве Літоўскім спецыяльна ўпаўнаважанымі на гэта службовымі асобамі на месцах шляхам агляду маёмасці і апытання насельніцтва гэта - …
14. Адно з важнейшых мерапрыемстваў унутранай палітыкі абсалютызму, якое праводзілася ў Расійскай імперыі з 1765 г. да сярэдзіны XIX ст., сутнасць якога складалася з работы па здымцы, вымярэнні, картаграфаванні, апісанні фізіка-геаграфічных і сацыяльна-эканамічных аб'ектаў тэрыторыі Расійскай імперыі – …
15. Крыніца апошняй чвэрці XVIII ст., якая дае ўсебаковую характарыстыку фізічна-геаграфічнага і сацыяльна-эканамічнага становішча той або іншай тэрыторыі, якая фарміравалася пад час збору і сістэматызацыі разнастайных звестак аб крыніцах плацежаздольнасці насельніцтва, а таксама аб даходах дзяржавы ў цэлым гэта – …
16. Асноўнай крыніцай для вывучэння дынамікі народанасельніцтва Расійскай дзяржавы XVII - першай паловы XIX ст., а таксама Беларусі з 1781-1782 гг. па 1856 г., з'яўляюцца – …
17. Асноўнай формай царкоўнага ўліку насельніцтва былі – …
18. Органам дзяржаўнага кіравання Расійскай імперыі, які адказваў за статыстычны ўлік у краіне ў першай палове XIX ст. з'яўлялася …
19. Цэнтральны статыстычны камітэт як орган па кантролю агульнадзяржаўнай статыстыкі ў Расіі быў створаны ў … г.
20. Праект першага ўсерасійскага перапісу насельніцтва падрыхтаваў вядомы географ і статыстык … (прозвішча)
21. Першы ўсеагульны перапіс насельніцтва Расійскай імперыі быў праведзены ў … г.
22. Першы перапіс насельніцтва Савецкай Беларусі быў праведзены ў … г.
23. Найбольш поўны перапіс насельніцтва БССР, па апублікаваных звестках, у міжваенны час – перапіс … г.
24. Першы перапіс насельніцтва БССР, праграма якога мела пытанне аб нацыянальнасці, а не народнасці – гэта перапіс … г.

МОДУЛЬ 5
ЛЕТАПІСЫ І ХРОНІКІ. КРЫНІЦЫ АСАБІСТАГА ПАХОДЖАННЯ

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

1 Летапісы і хронікі

Репозиторий ВГУ

Летапісы і хронікі як гістарычная крыніцы, метады іх вывучэння. Этапы летапісання на Беларусі.

Пачатак летапісання. “Аповесць мінулых гадоў”, яе крыніцы і значэнне для вывучэння гісторыі Беларусі. Узнікненне мясцовых летапісных цэнтраў. Полацкі летапіс.

Беларуска-літоўскія летапісы XV – XVI стст., іх класіфікацыя. Першы беларускі звод: гістарычныя ўмовы стварэння, крыніцы, склад, рэдакцыі. Прычыны з’яўлення легендарнай часткі (аб паходжанні вялікіх князёў літоўскіх). Другі летапісны звод (“Хроніка літоўская і жамойцкая”), яго рэдакцыі. Трэці летапісны звод (“Хроніка Быхаўца”). Методыка аналізу легендарных частак летапісаў.

Асаблівасці летапісання XVII – XVIII стст. Баркалабаўскі летапіс. Гарадскія летапісы (хронікі): Магілёўскі (Сурты і Трубніцкіх), Віцебскі (Панцырнага і Аверкі).

2 Замежныя апавядальныя крыніцы гісторыі Беларусі

Лацінамоўныя хронікі. Сагі як гістарычная крыніца. “Прадзь аб Эймундзе” (XIII ст.), “Сага аб хрышчэнні” (XIII ст.), “Сага аб Цэдрыку Бернскім” (XVI ст.). Ордэнскія хронікі XIII – XIV стст. “Хронікі Лівоніі” Генрыха Латвійскага (XIII ст.). Хроніка Пятра Дусбурга (1326 г.). Польскія хронікі XV – XVI стст.: Ян Длугаш, М.Бельскі, М.Стрыйкоўскі. Творы замежных дыпламатаў і вандроўнікаў: Р.Гейдэнштэйн, С.Герберштейн і інш.

3 Мемуарная літаратура

Асаблівасці мемуараў як гістарычнай крыніцы. Віды мемуарнай літаратуры. Этапы развіцця мемуарнай літаратуры. Гісторыка-мемуарная літаратура XVI – XVIII стст.: Ф.Еўлашоўскі, А.Філіповіч, С. і Б. Маскевічы, А.Каменскі-Длужык, Я.Цадроўскі, І.Турчыновіч, М.Радзівіл і інш.

Мемуарная літаратура XIX ст. і асаблівасці яе вывучэння. Запіскі расійскіх падарожнікаў аб Беларусі.

Мемуары навейшага часу. Характарыстыка асноўных этапаў і відаў. Успаміны ўдзельнікаў грамадзянскай вайны, калектывізацыі і другой сусветнай вайны, дзеячаў беларускай эміграцыі, савецкіх і партыйных кіраўнікоў. Вусныя ўспаміны, прынцыпы іх збору, уліку і вывучэння.

4 Эпісталярыня крыніцы

Эпісталярная спадчына як гістарычная крыніца. Афіцыйная перапіска. Лісты прыватнага характару. “Допісы” Філона Кміты-Чарнабыльскага, перапіска Стэфана Баторыя, Жыгімонта III, Радзівілаў, Сапегаў і інш. Буйнейшыя эпісталярныя комплексы новага і навейшага часу. Праблемы атрыбуцыі і публікацыі эпісталярных крыніц.

Репозиторий ВГУ

ПЛАНЫ СЕМІНАРАЎ

1. ЛЕТАПІСЫ ЯК ГІСТАРЫЧНАЯ КРЫНІЦА

1. Летапісы і хронікі як форма гісторыка-літаратурных твораў.
2. Этапы летапісання на Беларусі.
3. “Аповесць мінулых гадоў”. Полацкі летапіс.
4. Беларуска-літоўскія летапісы XV – XVI стст.
5. Адметныя рысы летапісання на Беларусі ў канцы XVI – XVIII стст.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. Арциховский А.В. Древнерусские миниатюры как исторический источник. – Томск; М., 2004.
2. Вайтовіч Н.Т. Баркалабаўскі летапіс. – Мн., 1977.
3. Гісторыя беларускай літаратуры: Старажытны перыяд: Вучэб. дапам. / Пад рэд. А.М. Лазарука, А.А. Семяновіча. – 4-е выд. – Мн., 1998.
4. Заяц Ю.А. Полоцкие события “Саги об Эймунде” // Полоцкий летописец. – 1993. – № 1(2). – С. 5 – 11.
5. Лёсік Я. Бітва пад Грунвальдам у апісанні хронікі Быхаўца, Длугоша, Бельскага і інш. // Спадчына. – 1996. – № 4. – С. 142 – 163.
6. Мартынюк А.В. Гісторыя ВКЛ першай паловы XV – сярэдзіны XVI ст. у мініяцюрах Ліцавога летапіснага зводу // БГЧ. – 2011. – № 7. – С. 19 – 24.
7. Мартынюк А.В. Гісторыя ВКЛ XIII – пачатку XV ст. у мініяцюрах Ліцавога летапіснага зводу XVI ст. // БГЧ. – 2011. – № 5. – С. 40 – 46.
8. Семянчук А.А. Беларуска-літоўскія летапісы і польскія хронікі: вучэб.дапам. – Гродна, 2000.
9. Таранеўскі В.У. Ад летапісаў да мемуараў: вучэб. дапам. па гісторыі беларускай літаратуры XII – XVII стст. – Віцебск, 2005.
10. Улащик Н.Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания. – М.: Наука, 1985.
11. Филист Г.М. История “преступлений” Святополка Окаянного. – Мн., 1990.
12. Ходзін С. Летапісанне на Беларусі // БГЧ. – 1997. – № 2. – С. 81 – 93.
13. Чамярыцкі В.А. Беларускія летапісы як помнікі літаратуры. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969.

Репозиторий ВГУ

Крыніцы

1. [Аповесць мінулых часоў] // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 23 – 53.
2. Эймундова сага // Филист Г.М. История “преступлений” Святополка Окаянного. – Мн., 1990. – С. 130 – 148.
3. Старонкі Полацкага летапісу [1116 – 1186]. Пераклад са старажытнарускай і каментарыі В. Чамярыцкага // Беларускія летапісы і хронікі. / Уклад. У. Арлоў. – Мн., 1997. – С. 29 – 36.
4. Аповесць пра князёў Міндоўга, Войшалка і Тройдзеня [З Галіцка-Валынскага летапісу] / Пераклад і каментарыі В. Чамярыцкага // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С . 37 – 46.
5. “Мемарыял Вітаўта” – першая хроніка Вялікага княства Літоўскага / уступ., перакл. і камент. А. Ліцкевіча // Беларуская думка. – 2009. – №2. – С. 92 – 96.
6. “Сумарыум Ягайлы і Вітаўта” // уступ, перакл. і камент. А.Ліцкевіча // Беларуская думка. – 2009. – №11. – С. 94 – 101.
7. Длугош Я. Грюнвальдская битва. – М., 1962.
8. Летапіс вялікіх князёў літоўскіх // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С. 47 – 68.
9. 1385 г. – Из хроники Яна Длугоша о заключении Кревской унии между Литвой и Польшей. // Хрестоматия по истории Белоруссии. С древнейших времён до 1917 г. / Сост. А.П. Игнатенко, В.Н. Сидорцов. – Мн., 1977. – С. 23 – 24.
10. Хроніка Быхаўца // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С. 69 – 166.
11. Баркулабаўская хроніка // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 307 – 349.
12. Віцебскі летапіс // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С. 257 – 280.
13. Пахвала князю ... Канстанціну Іванавічу Астрожскаму // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С. 167 – 173.
14. Аповесць пра Жыгімонта Аўгуста і Барбару Радзівіл // Беларускія летапісы і хронікі. – Мн., 1997. – С. 173 – 176.

2. КРЫНІЦЫ АСАБІСТАГА ПАХОДЖАННЯ

1. Асаблівасці мемуараў як гістарычнай крыніцы. Віды мемуарнай літаратуры. Этапы развіцця мемуарнай літаратуры Беларусі.
2. Гісторыка-мемуарная літаратура XVI – XVIII стст.
3. Мемуарная літаратура XIX ст. і асаблівасці яе вывучэння. Запіскі расійскіх падарожнікаў аб Беларусі.
4. Мемуары навейшага часу. Характарыстыка асноўных этапаў і відаў.

Літаратура асноўная

Репозиторий ВГУ

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. Гісторыя беларускай літаратуры: Старажытны перыяд: Вучэб. дапам. / Пад рэд. А.М. Лазарука, А.А. Семяновіча. – 4-е выд. – Мн., 1998.
2. Грыцкевіч В., Мальдзіс А. Шляхі вялі праз Беларусь. – Мн.: Мастацкая літаратура, 1980.
3. Езерская С.М. Письма белорусских «остарбайтеров» // Вызваленне Беларусі ад германскіх акупантаў (восень 1943 – лета 1944 гг.): Матэрыялы Рэсп. навук.-тэарэт. канф., Мінск, 29 крас. 2004 г. – Мн.: БДПУ, 2004. – С. 76 – 81.
4. Кнацько Г.Дз. Мемуарная літаратура аб партызанскім руху на Беларусі ў 1941 – 1944 гг. // Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства. – Мн., 1999. – С. 53–73.
5. Коршунов А.Ф. Афанасий Филипович. Жизнь и творчество. – Мн.: Изд-во АН БССР, 1965.
6. Мальдзіс А. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII ст. – Мн.: Мастацкая літаратура, 1982.
7. Свяжынскі У.М. «Гістарычныя запіскі» Фёдара Еўлашоўскага. – Мн.: Навука і тэхніка, 1990.
8. Свяжынскі У.М. Знаходкі рукапісаў і выданні сярэднявечных мемуараў пра Беларусь // Памяць стагоддзяў на карце Айчыны: зб. навук. прац у гонар 70-годдзя М.Ф. Спірыдонава / Уклад. Р. Аляхновіч [і інш.]. – Мн., 2007. – С. 312–340.
9. Таранеўскі В.У. Ад летапісаў да мемуараў: вучэб. дапам. па гісторыі беларускай літаратуры XII – XVII стст. – Віцебск, 2005.
10. Таранеўскі В.У. Па старонках мемуараў Яна Хрызастома Паска // Шляхам гадоў: гісторыка-літаратурны зборнік. – Мн., 1994. – С. 76–89.
11. Таранеўскі В.У. Польскамоўныя мемуары Беларусі XVII стагоддзя: Дапаможнік. – Віцебск, 2005.
12. Тартаковский А.Г. Русская мемуаристика XVIII – первой половины XIX в. – М., 1991.
13. Гаранин Л.Я. Мемуарный жанр советской литературы. – Мн., 1986.
14. Тартаковский А.Г. 1812 год и русская мемуаристика. – М., 1980.

Крыніцы

1. Фёдар Еўлашоўскі. [Урыўкі з дзённіка] // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 349 – 382.

Репозиторий ВГУ

2. Самуіл Маскевіч. Дыярыуш // Анталогія даўняй беларускай літаратуры: XI – першая палова XVIII стагоддзя / навук. рэд. В.А. Чамярыцкі. – 2-е выд. – Мн., 2005. – С. 749 – 771.
3. Помнікі мемуарнай літаратуры Беларусі XVII ст. – Мн., 1983.
4. Коршунаў А.Ф. «Дыярыуш» Адама Каменскага Длужыка // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Вып. 2 – Мн., 1974.
5. Коршунаў А.Ф. «Дыярыуш» Багуслава Казіміра Маскевіча // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Вып. 3. – Мн., 1975.
6. Дыярыуш Піліпа Казіміра Абуховіча, Ваяводы Смаленскага, Маршалка кола рыцарскага / пераклад з польск., прадм. і камент. В.У. Таранеўскага // Полымя. – 1995. – № 7. – С. 153 – 188.
7. Запіскі і дыярыуш Яна Уладзіслава Пачобута-Адланіцкага / пераклад з польск., прадм. і камент. В.У. Таранеўскага // Полымя. – 1998. – № 1. – С. 128 – 173; № 2. – С. 180 – 190.
8. Любезный мне город Витебск: мемуары и док.: кон. XVIII – начало XIX в. / вступ. ст., науч. коммент., сост, публ. В.А. Шишанова. – Мн., 2005.
9. Маркс М. Записки старика // Віцебскі сшытак. – 1995 – 1997. – № 1 – 3.
10. Пэн Ю. Воспоминания художника / пер. И. Юдовиной, предисл. и публик. А. Лисова // Шагаловский международный ежегодник – 2004. В 2 т. Т. 2. – С. 130 – 157.
11. Зорин, Н.И. Организация и торжественное открытие Витебского учительского института / Н.И. Зорин // Веснік ВДУ. – 2000. – № 3. – С. 13 – 17.
12. Крэнь П. Бывай, Ярашоўка. – Мн., 1999.
13. Они не стали на колени: сборник воспоминаний и документов о концлагере Береза Картузская / сост, В. Поссе и Л. Аржаева. – Мн., 1966.
14. Адамовіч А., Брыль Я., Калеснік У. “Я з вогненнай вёскі...” (любое выданне).
15. Ніколі не забудзем: Расказы беларускіх дзяцей аб днях Вялікай Айчыннай вайны. – Мн., 1989.
16. Кузнецов М. Это тоже наша история. Национал-социализм глазами малолетего узника. Исповедь о пережитом. – Могилев, 2004.
17. Симанович Д. Витебский вокзал. – Витебск, 2007.
18. Дементей Н.И. Уроки жизни. – Мн., 2005.
19. Кебич В.Ф. Искушение властью: из жизни премьер-министра. – Мн., 2008.
20. Кравченко П.К. Беларусь на распутье, или правда о Беловежском соглашении. Записки дипломата и политика. – М., 2006.
21. Лісты Ф.С. Кміты-Чарнабыльскага // Помнікі старажытнай беларускай пісьменнасці. – Мн.: Навука і тэхніка, 1975. – С. 39 – 110, 161 – 182.
22. Ліст Барбары Радзівіл да караля Жыгімонта Аўгуста // Анталогія даўняй беларускай літаратуры: XI – першая палова XVIII стагоддзя / навук. рэд. В.А. Чамярыцкі. – 2-е выд. – Мн., 2005. – С. 379 – 380.

Репозиторий ВГУ

23. Ліставанне Льва Сапегі і Ясафата Кунцэвіча // Анталогія даўняй беларускай літаратуры: XI – першая палова XVIII стагоддзя / навук. рэд. В.А. Чамярыцкі. – 2-е выд. – Мн., 2005. – С. 665 – 673.

ПЫТАННІ ДЛЯ СУБЯСЕДАВАННЯ:

1. Летапісы і хронікі як форма гісторыка-літаратурных твораў. Этапы летапісання на Беларусі.
2. "Аповесць мінулых часоў" як крыніца вывучэння гісторыі Беларусі. Полацкі летапіс.
3. Лацінамоўныя хронікі XII – XIII стст. і скандынаўскія сагі як крыніцы па гісторыі Беларусі.
4. Беларуска-літоўскія летапісы XV – XVI стст. Іх публікацыі.
5. Адметныя рысы летапісання Беларусі ў канцы XV – XVIII стст. (Баркалабаўскі летапіс, гарадскія хронікі).
6. Мемуарная літаратура як гістарычная крыніца. Яе асноўныя віды і этапы развіцця.
7. Гісторыка-мемуарная літаратура Беларусі канца XVI – XVII стст. як крыніца па гісторыі Беларусі.
8. Мемуары XVIII ст. як крыніца па гісторыі Беларусі.
9. Запіскі замежных дыпламатаў і падарожнікаў XVI – XVIII стст. як крыніца па гісторыі Беларусі.
10. Мемуары XIX – пачатку XX ст. Запіскі расійскіх падарожнікаў аб Беларусі.
11. Мемуары навейшага часу. Характарыстыка асноўных этапаў і відаў.
12. Эпісталярныя крыніцы па гісторыі Беларусі.

ТЭСТАВАВЫЯ ЗАДАННІ:

1. Полацкі летапіс XII ст. не захаваўся, але ім карыстаўся пры стварэнні сваёй "Гісторыі Расійскай" гэты даследчык … (прозвішча)
2. На думку шэрагу даследчыкаў (К. Бястужаў-Румін, С. Салаўёў, Л. Аляксееў, В. Пашута, В. Чамярыцкі) часткі Полацкага летапісу захаваліся ў складзе …
3. Барацьба палачан з крыжакамі адлюстравана ў лацінамоўным творы …
4. Працэсы аб'яднання балцкіх і ўсходнеславянскіх земляў у адзіную дзяржаву знайшлі адлюстраванне у гэтым творы канца XIII ст. у …
5. "Пахвала Вітаўту" з'яўляецца складовай часткай …
6. Летапіс, створаны, верагодна, ў 20-я гг. XVI ст., у асяроддзі магнатаў Гаштальдаў і Гальшанскіх, які ўвайшоў у склад другога беларуска-літоўскага летапіснага зводу і ўтрымліваў легенду аб рымскім паходжанні князёў і шляхты ВКЛ, – гэта …
7. Помнік беларуска-літоўскага летапісання, створаны на пачатку Лівонскай вайны і заклікаты нагадаць пра поспехі ліцвінаў у барацьбе з Маскоўскай дзяржавай, пра тое, што і "літоўскае кап'ё стаяла ля сцен Масквы", – гэта …
8. Трэці беларуска-літоўскі звод - "Хроніка Быхаўца" атрымаў назву ад …
9. Падзеі ў "Хроніцы Быхаўца" даведзены да … г.
10. Стваральнікамі Віцебскага летапісу былі …
11. Стваральнікамі Магілёўскай хронікі былі …
12. У гэтым летапісным творы першай паловы XVII ст. знайшло адлюстраванне жыццё сялянства …
13. З якой крыніцы ўзяты урывак:
"У год 974. Вольга, пабіўшы яцвягаў і печанегаў, пераправілася з воямі праз раку Дзвіну і заначавала, а ўпадабаўшы гару, заклала драўляны замак, які назвала ад ракі Віцьбы Віцебскам. У Верхнім замку змуравала царкву святога Міхала, а ў Ніжнім - Звеставання. Два гады тут пражыўшы, ад'ехала да Кіева".
14. 16. Першым беларускім мемуарыстам лічыцца …
17. Падзеі "смутнага часу" ў Маскоўскай дзяржаве апісаў іх ўдзельнік, беларускі шляхціч …
18. Каштоўнай крыніцай аб падзеях казацка-сялянскай вайны сярэдзіны XVII ст. з'яўляецца "Дыярыуш" …

Репозиторий ВГУ

19. Прадстаўнік эгацэнтрычнай мемуарнай літаратуры XVIII ст., сямейная хроніка якога нагадвае аўтабіяграфію …
20. Аўтарам кнігі "Введение в изучение белорусско-литовского летописания" (1985) з'яўляецца …
21. Пасол аўстрыйскага імператара Максіміляна, які двойчы, у 1516 і 1526 гг., праязджаў праз Беларусь і апублікаваў "Запіскі аб маскавіцкіх справах"…
22. Сакратар прускага князя, на працягу 30 гадоў знаходзіўся на службе пры двары каралёў Рэчы Паспалітай С.Баторыя і Жыгімонта III Вазы аставіў нататкі, якія апісваюць падзеі ў Рэчы Паспалітай канца XVI ст. …
23. Падзеі, звязаныя са скасаваннем уніі на Віцебшчыне знайшлі адлюстраванне ў мемуарах …
24. Гэты від мемуарных крыніц, набыўшы асаблівае распаўсюджанне ў савецкі час, меў афіцыйнае прызначэнне і змяшчаў пэўныя, рэгламентаваныя звесткі …
25. Аўтар успамінаў "За дваццаць пяць гадоў (1903 - 1928)" – гэта … (прозвішча)
26. Аўтар успамінаў "Споведзь" – гэта … (прозвішча)
27. Аўтар мемуарнага твора "У капцюрох ГПУ" – гэта … (прозвішча)
28. Аўтар успамінаў "Сцежкамі жыцця" – гэта … (прозвішча)

МОДУЛЬ 6
ЛІТАРАТУРНЫЯ І ПУБЛІЦЫСТЧНЫЯ ТВОРЫ. ПЕРЫЯДЫЧНЫ ДРУК

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

1 Літаратурныя і публіцыстычныя творы як гістарычная крыніцы

Вызначэнне паняцця "літаратурны твор". Асаблівасці вывучэння помнікаў літаратуры як гістарычных крыніц.

Асноўныя рысы літаратурных твораў XI – XIII стст. "Слова аб палку Ігаравым". "Павучэнні Уладзіміра Манамаха". Літаратурная і публіцыстычная спадчына Кірылы Тураўскага.

Агіяграфічныя крыніцы. Мартырыі ("сведчанні") і пасіёны("страсці"), іх асаблівасці. Жыціі Еўфрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага і інш. Літаратурная дзейнасць мітрапаліта Кіпрыяна. Вывучэнне жыційнай літаратуры.

Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI – XVIII стст.: Ян Вісліцкі, Мікола Гусоўскі, Францішак Скарына, Міхалон Ліцвін, Сымон Будны, Васіль Цяпінскі, Мялецій Сматрыцкі, Андрэй Волан, Лявонцій Карповіч. "Прамова Мялешкі", "Ліст да Абуховіча".

Асаблівасці вывучэння літаратурных твораў. Адлюстраванне рэчаіснасці, светапогляду, індывідуальнасці ў мастацкіх творах розных эстэтычных напрамкаў. Публікацыі мастацкай літаратуры. Журнальныя публікацыі мастацкіх твораў. Самвыдат. Улік формы публікацыі пры крыінцазнаўчым вывучэнні.

Публіцыстычныя творы новага і навейшага часу. Заклікі, лістоўкі, пракламацыі. Плакатныя формы. Суадносіны масатацкай і публіцыстычнай літаратуры.

2 Перыядычны друк

Репозиторий ВГУ

Магчымасці выкарыстання перыядычнага друку як гістарычнай крыніцы. Перыядычны друк як спецыфічная сістэма гістарычных крыніц. Праблемы сістэматызацыі і класіфікацыі перыядычных выданняў.

Этапы развіцця перыядычнага друку. Першыя перыядычныя выданні на тэрыторыі Беларусі. Афіцыйны друк. «Губернскія» і «Епархіяльныя» «ведамасці». «Заходнерусізм» і «Веснік» Гаворскага. Першыя неафіцыйныя выданні. «Мінскі лісток». Спецыялізацыя і палітызацыя перыядычнага руху. Легальны і нелегальны друк. Нацыянальныя выданні. «Наша Доля», «Наша Ніва».

Перыядычны друк і цэнзура. Цэнзурныя статуты і ўстановы, іх развіццё на працягу XIX - пачатку XX стст.

Перыядычныя выданні навейшага часу. Партыйна-дзяржаўны кантроль над перыядычным друкам у Савецкі час. Цэнзура ў Польшчы (1929-1939). Падцэнзурныя выданні і іх спецыфіка. Партыйны, савецкі, прафсаюзны друк. Раённыя выданні, іх роля ў прапагандзе афіцыйнай палітыкі.

Нелегальны друк у навейшы час. Апазіцыйныя выданні ў Заходняй Беларусі і на савецкай тэрыторыі. Самвыдат 60-90-х гг., характэрныя рысы газетна-журнальных выданняў самвыдату.

Калабарацыйны друк. Перыядычныя выданні беларускай эміграцыі.

Асаблівасці вывучэння перыядычнага друку 1990-х гг. «Незалежныя» выданні.

Рэклама, яе спецыфіка як формы перыёдыкі. Гісторыя рэкламы. Рэклама старонак беларускіх выданняў 1920-х гг. Рэклама ў Заходняй Беларусі. Рэклама 1990-х гг.

Праблемы крыніцазнаўчага вывучэння перыядычнага друку. Устанаўленне першапачатковага тэксту артыкулаў, цэнзурныя купюры. Праблемы паходжання і атрыбуцыі артыкула.

ПЛАНЫ СЕМІНАРАЎ

1. ЛІТАРАТУРНЫЯ І ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫЯ ТВОРЫ

1. Асаблівасці вывучэння помнікаў літаратуры як гістарычных крыніц.
2. Асноўныя рысы літаратурных твораў XI – XIII стст. Агіяграфічныя крыніцы. Вывучэнне жыційнай літаратуры.
3. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI – XVIII стст.
4. Публіцыстычныя творы новага і навейшага часу. Заклікі, лістоўкі, пракламацыі. Плакатныя формы.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.

Репозиторий ВГУ

3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. Арлоў У. Еўфрасіння Полацкая. – Мн., 1992.
2. Галенчанка Г.Я. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар. – Мн., 1993.
3. Гісторыя беларускай літаратуры: Старажытны перыяд: Вучэб. дапам. / Пад рэд. А.М. Лазарука, А.А. Семяновіча. – 4-е выд. – Мн., 1998.
4. Зимин А.А. Слово о полку Игореве. – СПб., 2006.
5. Кісялёў Г. Жылі-былі класікі: хто напісаў паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”. – Мн., 2005.
6. Кісялёў Г.В. Ад Чачота да Багушэвіча: праблемы крыніцазнаўства і атрыбуцыі беларускай літаратуры XIX ст. 2-е выд. – Мн., 2003.
7. Левшун Л.В. Леонтий Карпович: жизнь и творчество. – Мн., 2001.
8. Лихачев Д.С. «Слово о полку Игореве»: историко-литературный очерк. 2-е изд. – М., 1982.
9. Лихачев Д.С. Человек в литературе Древней Руси. – М.; Л., 1958.
10. Мельников А.А. Путь непечален: Исторические свидетельства о святости Белой Руси. – Мн., 1992.
11. Мельнікаў А.А. З неапубликаванай спадчыны. – Мн., 2005.
12. Мельнікаў А.А. Кірыл, епіскап Тураўскі. – Мн., 1997.
13. Рыбаков Б.А. Пётр Бориславич: Поиск автора «Слова о полку Игореве». – М., 1997.
14. Саверчанка І. Aurea mediocritas: Кніжна-пісьмовая культура Беларусі:Адраджэнне і ранняе барока. – Мн., 1998.

Крыніцы

1. [Кірыла Тураўскі. Прытча аб чалавечай душы і целе] // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 53 – 64.
2. [Жыціе Еўфрасінні Полацкай] // Тамсама. – С. 65 – 78.
3. [Жыціе Аўраамія Смаленскага] // Тамсама. – С. 78 – 88.
4. [Слова пра паход Ігаравы] // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 89 – 99.
5. Мікалай Гусоўскі. Песня пра зубра // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 223 – 262.
6. Ян Вісліцкі. Пруская вайна // Анталогія даўняй беларускай літаратуры: XI – першая палова XVIII стагоддзя / навук. рэд. В.А. Чамярыцкі. – 2-е выд. – Мн., 2005. – С. 339 – 347.
7. Францыск Скарына. Прадмовы // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 262 – 271.
8. Васіль Цяпінскі. Предмова // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 302 – 307.
9. Литвин Михалон. О нравах татар, литовцев и москвитян. – М., 1994.

Репозиторий ВГУ

10. Мялецій Сматрыцкі. Трэнас // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 382 – 389.
11. [Прамова Мялешкі] // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 420 – 423.
12. Ліст да Абуховіча // Старажытная беларуская літаратура: Зборнік. – Мн., 2002. – С. 423 – 426.
13. Мужыцкая праўда // Каліноўскі К. За нашу вольнасць. Творы, дакументы / уклад., прадм., паслясл. і камент. Г. Кісялёва. – Мн., 1999. – С. 27 – 39.
14. Прадмова да сборнику Фр. Багушевича "Dudka bielaruskaja" // История Беларуси в документах и материалах / Авт. – сост. И.Н. Кузнецов, В.Г. Мазец. – Мн., 2000. – С. 217 – 218.
15. Публицистика белорусских народников. – Мн., 1983.
16. Дакументы Беларускае Сацыялістычнае грамады часоў рэвалюцыі 1905 г. (Урыўкі) // История Беларуси в документах и материалах / Авт. – сост. И.Н. Кузнецов, В.Г. Мазец. – Мн., 2000. – С. 221 – 225.
17. Караткевіч У.С. Ладдзя роспачы: навела: Першае непадцэнзурнае выданне: аналіз аўтарскіх і цэнзарска-рэдактарскіх правак / уклад., ідэя, камент., аналіз Г. Лабадзенкі. – Мн., 2010.

2. ПЕРЫЯДЫЧНЫ ДРУК

1. Этапы развіцця перыядычнага друку. Першыя перыядычныя выданні на тэрыторыі Беларусі.
2. Перыядычны друк і цэнзура. Цэнзурныя статуты і ўстановы, іх развіццё на працягу XIX – пачатку XX стст.
3. Перыядычныя выданні навейшага часу. Нелегальны друк у навейшы час.
4. Калабарацыйны друк. Перыядычныя выданні беларускай эміграцыі.
5. Асаблівасці вывучэння перыядычнага друку 1990-х гг. «Незалежныя» выданні.
6. Праблемы крыніцазнаўчага вывучэння перыядычнага друку.

Літаратура асноўная

1. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
2. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
3. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – М., 1998.

Літаратура дадатковая

1. Жумарь С.В. Оккупационная периодическа печать на территории Витебской области в годы Великой Отечественной войны // Война

Репозиторий ВГУ

известная и неизвестная (Материалы научно-практической конференции, посвяіенной 50-летию освобождения Витебщины от немецко-фашистских захватчиков, 15–16 июня 1994 г.). – Витебск, 1995.
2. Жумарь С.В. Оккупационная периодическая печать на территории Беларуси в годы Великой Отечественной войны. – Мн., 1996.
3. Кнатько Г.Д. Рукописные издания партизан Белоруссии. – Мн., 1979.
4. Краўчанка І. Падпольны бальшавіцкі друк у Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. – Мн., 1950.
5. Пісьменства і друк на Віцебшчыне: гісторыя і сучаснасць: Рэгіянальная навуковая канферэнцыя (15 – 16 кастрычніка 1996). – Віцебск, 1996.
6. Подлипский А.М. Периодическая печать Витебска. – Витебск, 2001.
7. Протько Т.С. Становление советской тоталитарной системы в Беларуси (1917–1941 гг.). – Мн., 2002. – С. 220–245.
8. Сороко С.М. «Витебские губернские ведомости»: официальная и неофициальная часть. – М.; Новополоцк, 2004.
9. Унучак А.У. "Наша Ніва" і беларускі нацыянальны рух (1906 – 1915 гг.). – Мн., 2008.

Крыніцы

1. Мужыцкая праўда // Каліноўскі К. За нашу вольнасць. Творы, дакументы / уклад., прадм., паслясл. і камент. Г. Кісялёва. – Мн., 1999. – С. 27 – 39.
2. Наша Доля: факсімільнае выд. – Мн., 1991.
3. Наша Ніва: Першая беларуская газета з рысункамі. Факсімільнае выд. Вып. 1 : 1906 – 1908 гг. – Мн., 1992; Вып. 2: 1909. – Мн., 1996; Вып. 3: 1910. – Мн., 1999; Вып. 4. – Мн., 2003.
4. Изобразительное искусство Витебска 1918–1923 гг. в местной периодической печати / сост. В.А. Шишанов. – Мн., 2010.
5. Сучасныя рэспубліканскія і мясцовыя перыядычныя выданні.

ПЫТАННІ ДЛЯ СУБЯСЕДАВАННЯ:

1. Літаратурныя і публіцыстычныя творы як гістарычныя крыніцы.
2. Агіяграфічная літаратура Беларусі. Асноўныя публікацыі. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XII ст.
3. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XIV – XVIII стст.
4. Асаблівасці публіцыстыкі XIX – XXI стст.
5. Зараджэнне і развіццё перыядычнага друку на Беларусі ў другой палове XVIII – пачатку XX стст.
6. Перыядычны друк як спецыфічная сістэма крыніц навейшага часу. Праблема класіфікацыі і сістэматызацыі перыядычных выданняў.
7. Этапы развіцця перыядычнага друку ў савецкі час. Партыйна-дзяржаўны кантроль. З'яўленне неафіцыйных і апазіцыйных выданняў.
8. Перыядычны друк Рэспублікі Беларусь.

ТЭСТАВАВЫЯ ЗАДАННІ:

1. Агіяграфія – гэта …

Репозиторий ВГУ

2. Жыціе – гэта …
3. Пролагавае жыціе – гэта …
4. Буйнейшым даследчыкам агіяграфічнай літаратуры Беларусі канца XX ст. быў …
5. Аўтарам “Слова пра сляпога і кульгавага” з’яўляецца …
6. “Слова пра паход Ігаравы” было створана … (калі?)
7. Аўтарам кнігі "Аб адзінстве царквы Боскай пад адзіным пастырам", якая ўбачыла свет у 1577 г. у Вільні быў … (прозвішча)
8. Палемічны твор, напісаны М. Сматрыцкім ў форме плача Маці-праваслаўнай царквы аб пакінуўшых яе дзецях …
9. Твор, які крытыкі назвалі Беларускай “Тысяча і адной ноччу” – гэта …
10. Аўтарам кнігі “Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях” з’яўляецца…
11. Аўтар паэмы “Энеіда навыварат” – гэта …
12. Аўтар паэмы “Тарас на Парнасе” – гэта …
13. Від гістарычных крыніц, якія ўзнікаюць пераважна ў грамадскай сферы і закліканы выражаць думку якой-небудзь сацыяльнай групы аб грамадска-значнай праблеме – гэта …
14. Спецыфічная сістэма перадачы і захавання інфармацыі, дзе камунікатыўная функцыя з'яўляецца вызначальнай – гэта …
15. Першым перыядычным выданнем на тэрыторыі Беларусі стала газета …
16. "Губернские ведомости" пачалі выходзіць у беларускіх гарадах з … г.
17. К. Гаворскі выдаваў …
18. Першая на Беларусі прыватная грамадска-палітычная газета ліберальна-асветніцкага кірунку, выходзіла з 1886 па 1902 г. – гэта …
19. Штотыднёвая газета на беларускай мове, якая выдавалася з 1906 па 1915 г. кірыліцай і лацінкай …
20. Газета “СБ – Беларусь сегодня” выходзіла з 1927 па 1937 г. пад назвай …
21. Сёння ў Віцебску выдаюцца наступныя перыядычныя выданні …
22. Перыядычнымі выданнямі “ВДУ імя П.М. Машэрава” з’яўляюцца …

Репозиторий ВГУ

V. ПЫТАННІ ДА ЭКЗАМЕНА

по курсу **“Крыніцазнаўства”** для студэнтаў 3 курса
спецыяльнасці: 1-23 01 12-04 “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны”
5-ы семестр

1. Азначэнне гістарычнай крыніцы. Паняцці “гістарычная крыніца”, “гістарычны дапаможнік”, “гістарычнае даследаванне”, “музейны прадмет”, “музейны экспанат”.
2. Прырода гістарычнай крыніцы. Гістарычная крыніца як аснова міждысцыплінарнага сінтэзу.
3. Крыніцазнаўства як навуковая дысцыпліна. Тэарэтычнае і прыкладное крыніцазнаўства.
4. Роля і месца крыніцазнаўства ў сістэме гістарычных навук.
5. Узаемадзеянне крыніцазнаўства і музеязнаўства.
6. Гісторыя крыніцазнаўства.
7. Распрацоўка крыніцазнаўства гісторыі Беларусі.
8. Класіфікацыя гістарычных крыніц. Яе сутнасць і мэты. Крытэрыі класіфікацыі.
9. Сістэматызацыя гістарычных крыніц. Віды сістэматызацыі.
10. Выяўленне гістарычных крыніц. Задачы крыніцазнаўчай эўрыстыкі.
11. Бібліяграфічная эўрыстыка. Пошук апублікаваных крыніц. Тыпы і віды публікацый крыніц.
12. Архіўная эўрыстыка. Архіўныя ўстановы Рэспублікі Беларусь і іх фонды. Дакументы па гісторыі Беларусі ў замежных архівах.
13. Вусныя крыніцы ў гістарычным даследаванні.
14. Пошук гістарычных крыніц у глабальнай сетцы Internet.
15. Знешняя крытыка пісьмовых крыніц.
16. Мэты і задачы ўнутранай крытыкі. Крыніцазнаўчы сінтэз.
17. Агульная характарыстыка дакументаў заканадаўства як гістарычнай крыніцы.
18. Матэрыялы заканадаўства земель Русі IX – XIII стст.
19. Этапы развіцця заканадаўства ў Вялікім княтсве Літоўскім. Прывілеі, іх віды.
20. Судзебнік Казіміра 1468 г. Статуты ВКЛ. Соймавыя рашэнні.
21. Заканадаўчыя акты Расійскай імперыі як крыніца па гісторыі Беларусі.
22. Публікацыі дакументаў заканадаўства Расійскай імперыі канца XVIII – пачатку XX ст.
23. Заканадаўчыя дакументы навейшага часу. Іх асноўныя публікацыі. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь.
24. Агульная характарыстыка актавых матэрыялаў. Іх класіфікацыя. Актавы фармуляр.
25. Актавыя матэрыялы X – XIII стст. Развіццё актаў ў перыяд ВКЛ.
26. Прыватна-прававыя і публічна-прававыя акты новага часу.
27. Агульная характарыстыка матэрыялаў справаводства.

Рэпозиторий ВГУ

28. Канцылярыя ВКЛ і яе “кнігі”. Першапачатковы і сучасны склад “кніг” Літоўскай Метрыкі.
29. Матэрыялы “Літоўскай Метрыкі” як крыніцы па гісторыі Беларусі. Публікацыя кніг Метрыкі ў Беларусі.
30. Соймавыя матэрыялы. Мытныя кнігі як крыніца для вывучэння сацыяльна-эканамічнай гісторыі Беларусі.
31. Групы справаводчай дакументацыі новага часу. Справаздачы губернатараў і даведачныя выданні новага часу як крыніца па гісторыі Беларусі.
32. Матэрыялы дзяржаўнага справаводства навейшага часу, іх асаблівасці.
33. Гаспадарчыя апісанні XVI – XVIII стст. Іх віды.
34. Эканоміка-геаграфічныя і гаспадарчыя апісанні, матэрыялы фіскальнага ўліку канца XVIII - першай паловы XIX стст.
35. Статыстычныя крыніцы другой паловы XIX – пачатку XX стст. Матэрыялы Усеагульнага перапісу насельніцтва Расійскай імперыі 1897 г., ступень іх дакладнасці.
36. Статыстычныя крыніцы навейшага часу.
37. Летапісы і хронікі як форма гісторыка-літаратурных твораў. Этапы летапісання на Беларусі.
38. “Аповесць мінулых часоў” як крыніца вывучэння гісторыі Беларусі. Полацкі летапіс.
39. Лацінамоўныя хронікі XII – XIII стст. і скандынаўскія сагі як крыніцы па гісторыі Беларусі.
40. Беларуска-літоўскія летапісы XV – XVI стст. Іх публікацыі.
41. Адметныя рысы летапісання Беларусі ў канцы XV – XVIII стст. (Баркалабаўскі летапіс, гарадскія хронікі).
42. Мемуарная літаратура як гістарычная крыніца. Яе асноўныя віды і этапы развіцця.
43. Гісторыка-мемуарная літаратура Беларусі канца XVI – XVII стст. як крыніца па гісторыі Беларусі.
44. Мемуары XVIII ст. як крыніца па гісторыі Беларусі.
45. Запіскі замежных дыпламатаў і падарожнікаў XVI – XVIII стст. як крыніца па гісторыі Беларусі.
46. Мемуары XIX – пачатку XX ст. Запіскі расійскіх падарожнікаў аб Беларусі.
47. Мемуары навейшага часу. Характарыстыка асноўных этапаў і відаў.
48. Эпісталярныя крыніцы па гісторыі Беларусі.
49. Літаратурныя і публіцыстычныя творы як гістарычныя крыніцы.
50. Агіяграфічная літаратура Беларусі. Асноўныя публікацыі. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XII ст.
51. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XIV – XVIII стст.
52. Асаблівасці публіцыстыкі XIX – XXI стст.
53. Зараджэнне і развіццё перыядычнага друку на Беларусі ў другой палове XVIII –пачатку XX стст.

Репозиторий ВГУ

54. Перыядычны друк як спецыфічная сістэма крыніц навейшага часу. Праблема класіфікацыі і сістэматызацыі перыядычных выданняў.
55. Этапы развіцця перыядычнага друку ў савецкі час. Партыйна-дзяржаўны кантроль. З’яўленне неафіцыйных і апазіцыйных выданняў.
56. Перыядычны друк Рэспублікі Беларусь.

Репозиторий ВГУ